

IZVJEŠĆE ZNANSTVENO- ISTRAŽIVAČKOG PROJEKTA „SECRURAL“

Uspostavni znanstveno-istraživački
projekt: „Socijalno-ekološki izazovi
ruralnog razvoja: objektivni i subjektivni
pokazatelji otpornosti hrvatskih ruralnih
socijalno-ekoloških sustava“
(UIP-2019-04-5257)

Financijska potpora:
Hrvatska zaklada za znanost

Matična institucija:
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Mrežne stranice projekta:
<https://secrural.ffzg.unizg.hr/>
<https://www.facebook.com/SecruralHRZZ/>

Zagreb, prosinac 2024.

Izvješće izradili:
izv. prof. dr. sc. Tijana Trako Poljak
dr. sc. Vladimir Ivanović
dr. sc. Bruno Šimac

Sadržaj

O PROJEKTU „SECRURAL“	3
Projektni tim	3
Ciljevi i svrha projekta	5
Projektne publikacije i izlaganja	7
PROVEDBA PROJEKTA I PROJEKTNI REZULTATI	23
Prva istraživačka dionica: indeks ruralne razvijenosti i studije slučaja	23
Druga istraživačka dionica: intervjui	27
Ključni nalazi kvalitativne istraživačke dionice (intervjui)	30
Treća istraživačka dionica: anketa	43
Ključni nalazi kvantitativne istraživačke dionice (anketa)	45
PREPORUKE NA TEMELJU PROJEKTNIH REZULTATA	58
ZAKLJUČNO	66

O PROJEKTU „SECRURAL“

Projektni tim

Uspostavni znanstveno-istraživački projekt „Socijalno-ekološki izazovi ruralnog razvoja: objektivni i subjektivni pokazatelji otpornosti hrvatskih ruralnih socijalno-ekoloških sustava – SECRURAL“ (UIP-2019-04-5257), proveden je od 1. siječnja 2020. do 31. prosinca 2024. godine, uz financijsku potporu Hrvatske zaklade za znanost, na matičnoj instituciji Filozofskom fakultetu, Sveučilište u Zagrebu.

Projekt je vodila izv. prof. dr. sc. Tijana Trako Poljak (MBZ: 304823), Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu. Projektni tim sastojao se od sljedećih suradnika:

1. dr. sc. Jelena Puđak (MBZ: 301041), Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar“, Zagreb;
2. doc. dr. sc. Mateja Jež Rogelj (MBZ: 329156), Agronomski fakultet, Sveučilište u Zagrebu;
3. dr. sc. Sara Ursić (MBZ: 299675), Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar“, Zagreb;
4. izv. prof. dr. sc. Jana Vukić (MBZ: 336435), Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu;
5. dr. sc. Jelena Zlatar Gamberožić (MBZ: 290355), Institut za društvena istraživanja u Zagrebu; i
6. izv. prof. dr. sc. Krešimir Žažar (MBZ: 311595), Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.

Na projektu su bila zaposlena dva doktoranda:

1. dr. sc. Vladimir Ivanović (MBZ: 384251), Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu; i
2. dr. sc. Bruno Šimac (MBZ: 388461), Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.

Projekt je imao dvije partnerske institucije koje su predstavljale:

1. Ana Željezić Ramqaj, Ministarstvo poljoprivrede RH; i
2. dr. sc. Diana Hummel, Institute for Social-Ecological Research, Frankfurt, Njemačka.

Sve fotografije u Izvješću su autorske.

Ciljevi i svrha projekta

Glavni je cilj znanstveno-istraživačkog projekta „SECRURAL“ bio utvrditi stanje razvijenosti hrvatskih ruralnih područja i kapacitete njihove otpornosti pred socijalno-ekološkim izazovima na početku 21. stoljeća.

Postsocijalističko nasljedovanje, ratna razaranja, tranzicija u demokratski liberalni sustav te pristup Europskoj uniji, samo su neki od endogenih izazova perspektivama ruralnog razvoja. Pritisci globalizacije, zajedno s realnošću ekološke krize, egzogeni su čimbenici koji nisu zaobišli ni hrvatska sela. Međutim, danas kada ruralna područja zauzimaju ključno mjesto u međunarodnim i europskim razvojnim strategijama kao izvori kulturnih i prirodnih bogatstava i raznolikosti, u Hrvatskoj izostaju sustavna znanstvena istraživanja koja bi služila kao poticaj za izradu nacionalnih strategija ruralnog razvoja prilagođenih domaćim okolnostima. Takve strategije mogu biti učinkovite i samo ako se ruralno stanovništvo počne razumijevati kao aktivni sudionici suvremenih kretanja i nositelji vlastitog razvoja.

Projekt se u istraživačkim pristupima oslonio na nova znanja i metodologije koje ruralna područja definiraju kao dinamične socijalno-ekološke sustave (RSES-ove) s kapacitetima prilagodbe i otpornosti izazovima s kojima se suočavaju. Posebice su tu uključeni autori koji uz objektivne pokazatelje otpornosti naglašavaju često zanemarenu subjektivnu dimenziju (socijalni, ljudski i kulturni kapital). Korištene su tri metode istraživanja:

- 1) „Desk“ metoda, kako bi se utvrdili objektivni pokazatelji otpornosti hrvatskih RSES-ova;
- 2) Metoda dubinskih polu-strukturiranih intervjua s lokalnim stanovništvom i dionicima u hrvatskim ruralnim područjima, kojima se htjelo dubinski istražiti subjektivna dimenzija nošenja sa socijalno-ekološkim izazovima u svakodnevnom životu; i
- 3) Metoda ankete, kako bi se istražili subjektivni pokazatelji otpornosti hrvatskih RSES-ova na nacionalnom reprezentativnom uzorku.

Ovakav sustavan pristup težio je doprinijeti boljem razumijevanju suvremenog stanja hrvatskih ruralnih područja i kvalitete života ruralnog stanovništva, kako bi se utvrdilo u kojim je aspektima potrebno jačati njihovu otpornost u svrhu podizanja kvalitete života i boljeg informiranja ruralnih politika i strategija ruralnog razvoja.

Projektne publikacije i izlaganja

Znanstveni radovi

Na projektu je objavljeno ukupno 11 znanstvenih članaka u domaćim i međunarodnim znanstvenim časopisima i zbornicima radova čiji se cjeloviti tekstovi mogu pronaći na priloženim poveznicama:

1. Šimac, B., Trako Poljak, T. i Ivanović, V. (2021). Schwartz's Human Values and the Care for Nature in Croatia and Five Other Central European Countries Based on ESS Data from Round 4 (2008) and Round 9 (2018). *Revija za sociologiju*, 51 (3): 431-459.
<https://doi.org/10.5613/rzs.51.3.5>
2. Trako Poljak, T., Ivanović, V. i Šimac, B. (2021). Socio-Ecological Challenges of Rural Development in Croatia. 56. *hrvatski i 16. međunarodni simpozij agronoma - Zbornik radova*. Vodice: Fakultet agrobiotehničkih znanosti Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, str. 321-326.
<https://sa.agr.hr/publication/2/56.+hrvatski+i+16.+me%C4%91unarodni+simpozij+agronoma+eZbornik+radova.Full+text>
3. Jež Rogelj, M., Mikuš, O., Trako Poljak, T. i Hadelan, L. (2021). Uloga poljoprivrede u ruralnom razvoju. 56. *hrvatski i 16. međunarodni simpozij agronoma - Zbornik radova*. Vodice: Fakultet agrobiotehničkih znanosti Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, str. 209-213.
<https://sa.agr.hr/publication/2/56.+hrvatski+i+16.+me%C4%91unarodni+simpozij+agronoma+eZbornik+radova.Full+text>
4. Zlatar Gamberožić, J., Ursić, S. i Vukić, J. (2021). Socio-prostorni pristup definiranju i istraživanju otpornosti i održivosti. *Socijalna ekologija*, 30(3): 369-393. <https://doi.org/10.17234/SocEkol.30.3.2>
5. Ivanović, V., Šimac, B. i Trako Poljak, T. (2022). Subjective Wellbeing in Rural and Urban Central Europe: Evidence from the European Social Survey (2008 and 2018). *International Journal of Sociology*, 52 (6): 397-419.
<https://doi.org/10.1080/00207659.2022.2089806>

-
6. Ivanović, V., Šimac, B. i Trako Poljak, T. (2022). Subjective Well-Being in Croatia, Montenegro, Serbia and Slovenia – Rural-Urban Differences and Cross-National Comparison. *Sociologički problemi*, 54(1): 220-241.
https://www.researchgate.net/publication/383464820_Subjective_Well-Being_in_Croatia_Montenegro_Serbia_and_Slovenia_-_Rural-Urban_Differences_and_Cross-National_Comparison
 7. Zlatar Gamberožić, J. i Ursić, S. (2023). Aspects of the environmental sustainability for tourism development – women's experiences from the island of Brač. *Preserving, evaluating and developing the Mediterranean*. Zagreb: Institute of Social Sciences „Ivo Pilar“, VERN University Scientific Council for Anthropological Research, Croatian Academy of Sciences and Arts (HAZU), str. 153-160. <http://idiprints.knjiznica.idi.hr/1088/>
 8. Vukić, J., Zlatar Gamberožić, J. i Ursić, S. (2023). Managing urban environments: Opportunities and (un)sustainable practices in the Sava River area in Zagreb. *Journal of urban regeneration and renewal*, 17(2): 201-216.
<https://ideas.repec.org/a/aza/jurr00/y2023v17i2p201-216.html>
 9. Ursić, S., Zlatar Gamberožić, J. i Mišetić, A. (2024). Toward “good” islands: Rethinking the means and goals for island development from a female perspective. *Journal of tourism futures*, 10(1):21-37.
http://idiprints.knjiznica.idi.hr/1114/1/10-1108_JTF-05-2023-0123.pdf
 10. Žažar, K., Ivanović, V. i Trako Poljak, T. (2024). „Lijepo je doći tu na par dana, ali je živjeti teško...“ – razvojni potencijali i prepreke ruralnih naselja Gorskoga kotara i sjevernodalmatinskih otoka iz perspektive stanovnika“. *Sociologija i prostor*, 62 (1/229): 197-226.
<https://doi.org/10.5673/sip.62.1.10>
 11. Jež Rogelj, M., Šiftar, H., Trako Poljak, T. i Mikuš, O. (2024). Challenges and opportunities for young farmers in the implementation of the Rural Development Program 2014–2020 of the Republic of Croatia. *Open agriculture*, 9 (1): 1-12.
<https://doi.org/10.1515/opag-2022-0374>

Doktorski radovi

1. Ivanović, V. (2024). *Otpornost ruralnih područja Republike Hrvatske na temelju pokazatelja kvalitete života*. Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu; Poslijediplomski doktorski studij sociologije. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:435744>
2. Šimac, B. (2024). *Društvene odrednice namjere ostanka mladih u ruralnim područjima Republike Hrvatske*. Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu; Poslijediplomski doktorski studij sociologije. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:393939>

Diplomski radovi na projektu

1. Perakić, B. (2021). *Održivost hrvatske poljoprivrede na temelju socijalnih pokazatelja održivosti*. Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:477488>
2. Šiftar, H. (2022). *Ograničenja i mogućnosti mladih poljoprivrednika tijekom provođenja Programa ruralnog razvoja 2014.-2020*. Agronomski fakultet, Sveučilište u Zagrebu. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:204:463137>
3. Šverko, T. I. (2022). *Otpornost na katastrofe u ruralnom području Sisačko-moslavačke županije. Studija slučaja Strašnika (Petrinja) i Majura nakon potresa 2020. godine*. Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:937298>
4. Antolić, A. (2023). *Izazovi obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava na području Koprivničko-križevačke i Međimurske županije*. Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:519071>
5. Kukec, T. (2024). *Percepcija promjena u fizičkom prostoru i društvenom životu među stanovništvom ruralnih područja Sjeverne Hrvatske*. Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:972646>

Izlaganja na znanstvenim konferencijama

1. Trako Poljak, T., Žažar, K., Puđak, J. i Jež Rogelj, M. *Kapaciteti otpornosti hrvatskih ruralnih područja kao socijalno-ekoloških sustava*. Hrvatsko društvo i COVID-19 pandemija: Kriza kao prilika? VIII. nacionalni kongres Hrvatskog sociološkog društva. Online, 2021.
2. Šimac, B., Rukavina, I. i Trako Poljak, T. *Zašto studenti žele otići živjeti i raditi izvan Hrvatske? Istraživanje razlika u želji odlaska prema tipu naselja*. Hrvatsko društvo i COVID-19 pandemija: Kriza kao prilika? VIII. nacionalni kongres Hrvatskog sociološkog društva. Online, 2021.
3. Zlatar Gamberožić, J., Ursić, S. i Vukić, J. *Socioprostorni pristup definiranju i istraživanju otpornosti i održivosti*. Hrvatsko društvo i COVID-19 pandemija: Kriza kao prilika? VIII. nacionalni kongres Hrvatskog sociološkog društva. Online, 2021.
4. Ivanović, V., Šimac, B. i Trako Poljak, T. *Osobno blagostanje u Hrvatskoj: Regionalna usporedba ruralnog i urbanog stanovništva (ESS 2018)*. Hrvatsko društvo i COVID-19 pandemija: Kriza kao prilika? VIII. nacionalni kongres Hrvatskog sociološkog društva. Online, 2021.
5. Trako Poljak, T., Ister Šverko, T. i Ivanović, V. *Social-environmental resilience of Croatian rural areas to seismic hazards: 2020 earthquake in Sisak-Moslavina County*. EUGEO 2021. Prag, Češka/Online, 2021.
6. Ivanović, V., Šimac, B. i Trako Poljak, T. *Subjective Wellbeing in Central Europe – A Longitudinal Comparison Between Rural and Urban Areas of Eight Central European Countries*. 15th ESA Conference 2021- Sociological knowledges for alternative future. Barcelona, Španjolska, 2021.
7. Šimac, B., Trako Poljak, T. i Ivanović, V. *Do Central Europeans Care for Their Natural Environment? A Cross-National Analysis of ESS Data from Round 4 (2008) and Round 9 (2018)*. 15th ESA Conference 2021- Sociological knowledges for alternative future. Barcelona, Španjolska, 2021.

-
8. Ivanović, V., Šimac, B. i Trako Poljak, T. *Subjective Well-Being in 4 Former Socialist Republics of Yugoslavia – A Cross-National Comparison Between Rural and Urban Areas*. Regional Conference: Trust and Well-Being in the Balkans. Sofija, Bugarska/Online, 2021.
 9. Zlatar Gamberožić, J. *Održivost i otpornost jadranskih otoka - primjeri različitih smjerova turističkog razvoja*. Otoci i krize: otpornost i održivost otočnih zajednica. Anatomija otoka - centar za istraživanje i razvoj. Vis, 2021.
 10. Zlatar Gamberožić, J. i Vukić, J. *Dimenzije održivosti u ruralnim i urbanim turističkim sredinama odabranih jadranskih otoka*. 3. konferencija o urbanom planiranju i regionalnom razvoju: Urbano - ruralna povezanost i regionalni razvoj. Sarajevo, Bosna i Hercegovina/Online, 2021.
 11. Trako Poljak, T., Šimac, B. i Ivanović, V. *Hrvatski ruralni prostori kao ruralni socijalnoekološki sustavi (RSES-ovi): pojmovni i metodološki pristupi*. 20. lošinjski dani bioetike: Simpozij Integrativna bioetika i nova epoha; Hrvatsko filozofsko društvo. Mali Lošinj, 2022.
 12. Zlatar Gamberožić, J., Vukić, J., Ursić, S. i Svirčić Gotovac, A. *Some aspects of the social and cultural dimensions of sustainability on two Adriatic islands*. MIC - Vis 2022. Vis, 2022.
 13. Žažar, K., Čengić, D. i Degač, Đ. *Croatia on the Path Towards the Fourth Industrial Revolution: Potentials, Obstacles, Perspectives*. The role of technology in the shaping of society. Gjilan, Kosovo, 2022.
 14. Zlatar Gamberožić, J., Vukić, J. i Ursić, S. *Što građani očekuju od gradskih parkova - participacija i lokalne bottom-up inicijative*. Konferencija Parkovi za sve. Zagreb, 2022.
 15. Trako Poljak, T., Šimac, B. i Ivanović, V. *Croatian rural areas as rural social-ecological systems: Challenges and perspectives*. Navigating Uncertain Futures: Social Engagement and Transformative Change in Global Socio Ecological Systems. Online, 2022.
 16. Ivanović, V., Trako Poljak, T. i Šimac, B. *Modernization of Rural Landscapes in Croatia: Perception of Different Types of Rural*

-
- Landscapes. PECSRL 2022 - Living together in European Rural Landscapes. Jaén, Španjolska, 2022.*
17. Trako Poljak, T., Šimac, B. i Ivanović, V. *Comparatively on wellbeing in European rural areas. Exploring sustainability in rural areas between social, economical and ecological needs.* Trondheim, Norveška, 2022.
 18. Trako Poljak, T., Ivanović, V. i Šimac, B. *Applying the Social-Ecological Systems Approach to Assessing the Quality of Life in Rural Areas: The Example of Croatian RSEs.* 21. Lošinjski dani bioetike. Mali Lošinj, 2023.
 19. Šimac, B., Ivanović, V. i Trako Poljak, T. *Identifikacija i osjećaj pripadnosti hrvatskim ruralnim područjima.* Hrvatska: Podvojeno društvo? Sociološki prilozi raspravi. Split, 2023.
 20. Žažar, K., Ivanović, V. „Medvjedi i galebovi pojeli su ljude“ – *Empirijski zapisi iz ruralnih krajeva Gorskog Kotara i sjevernodalmatinskih otoka.* Hrvatska: Podvojeno društvo? Sociološki prilozi raspravi. Split, 2023.
 21. Ivanović, V., Šimac, B. i Trako Poljak, T. „Ravnopravne smo s muškarcima, ali...“: *Istraživanje o rodnoj (ne)ravnopravnosti u hrvatskim ruralnim područjima.* Hrvatska: Podvojeno društvo? Sociološki prilozi raspravi. Split, 2023.
 22. Šimac, B. *Social Integration and Life Evaluation of Young People: Comparison of Rural and Urban Youth in Croatia.* XXIXth European Society for Rural Sociology Congress: Crises and the futures of rural areas. Rennes, Francuska, 2023.
 23. Šimac, B. i Trako Poljak, T. *What is Keeping Them in Rural Areas? Social Determinants of Youth's Intent to Stay in Rural Croatia.* XXIXth European Society for Rural Sociology Congress: Crises and the futures of rural areas. Rennes, Francuska, 2023.
 24. Ivanović, V. „Women were taught to stay at home, keep quiet, obey their husbands and raise the kids. Today, things have changed.“: *Women's experience of rural life in Croatia.* XXIXth European Society for Rural Sociology Congress: Crises and the futures of rural areas. Rennes, Francuska, 2023.
 25. Ivanović, V. i Trako Poljak, T. *Resilience and the quality of life in rural Croatia.* XXIXth European Society for Rural Sociology

-
- Congress: Crises and the futures of rural areas. Rennes, Francuska, 2023.
26. Nikodem, K. i Trako Poljak, T. *Authoritarianism and Attitudes Toward the Environment in Rural and Urban Central Europe: A Cross-National Analysis of the Three Waves of EVS Data*. XX ISA World Congress of Sociology. Resurgent Authoritarianism: Sociology of New Entanglements of Religions, Politics, and Economies. Melbourne, Australija/Online, 2023.
 27. Mišetić, A., Ursić, S. i Zlatar Gamberožić, J. Prilog promišljanju koncepta „dobrog sela“ - primjer otoka Brača. Otok na stolu: mediteranska prehrana između globalnih procesa i lokalnih otočnih znanja. Anatomija otoka. Jelsa, 2023.
 28. Tutić, L. i Trako Poljak, T. *Utjecaj pandemije bolesti COVID-19 na život stanovništva u hrvatskim ruralnim područjima*. Znanstveno-stručni multidisciplinarni skup „Ruralna Hrvatska – izazovi očuvanja prostornih identiteta i unapređenja kvalitete života“. 30 godina djelovanja Hrvatske sekcije Europskog vijeća za sela i male gradove. Sisak, 2023.
 29. Šimac, B., Ivanović, V. i Trako Poljak, T. *Understanding Environmental Skepticism in Central Europe: Evidence from the International Social Survey Programme Environment Module (2020)*. 2nd ISSP User Conference – Environment. Online, 2023.
 30. Šimac, B. *Rooted in Local Rural Communities: Understanding the Role of Social Cohesion in Shaping Youth's Intent to Stay in Rural Croatia*. Bridging the Divide: Exploring the Local in Social Cohesion. Hannover, Njemačka, 2023.
 31. Ursić, S. i Zlatar Gamberožić, J. *Navigating locality: unraveling the interplay between everyday life, tourism, and island sustainability from a female perspective*. Local Cultures - Global Spaces: Communities, People and Place. Online, 2023.
 32. Ivanović, V. i Trako Poljak, T. *Food Self-Provisioning in Croatian Rural Areas – Refurbishing a Common Practice into Social Resilience*. 16th ESA Conference 2024 - Tension, Trust and Transformation. Porto, Portugal, 2024.
 33. Šimac, B. i Trako Poljak, T. *Embracing the Countryside: Social Cohesion's Role in Enhancing Youth's Subjective Well-Being in*

-
- Rural Croatia*. 16th ESA Conference 2024 - Tension, Trust and Transformation. Porto, Portugal, 2024.
34. Trako Poljak, T., Ivanović, V. i Šimac, B. *Conceptualizing and researching rural social-ecological systems: Challenges to quality of life and rural resilience in Croatian RSEs*. 86th Annual Meeting of the Rural Sociological Society. Madison, SAD, 2024.
 35. Ursić, S., Zlatař Gamberožić, J. i Vukić, J. *Dwelling in countryside: Satisfaction with housing conditions in rural Croatia*. MIC – Vis 2024. Vis/Online, 2024.
 36. Jež Rogelj, M. *Strategije smanjenja otpada od hrane i njihov učinak na očuvanje okoliša*. Panel u sklopu VI. međunarodnog znanstveno-stručnog skupa „Inovacije i agrobiznis“. Osijek, 2024.

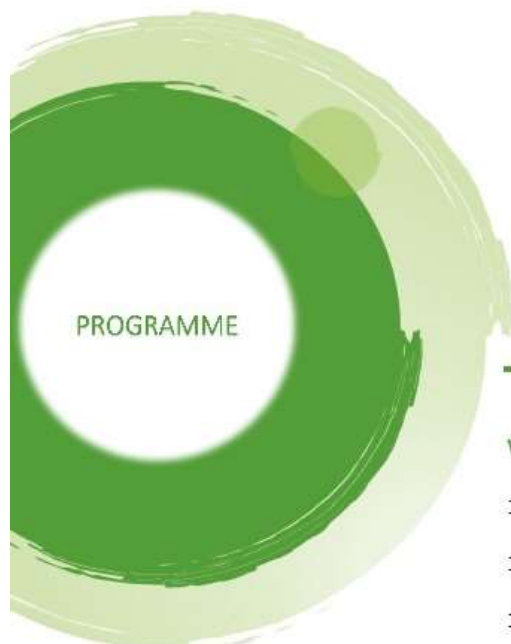
Znanstveni seminar u organizaciji projekta

Projektni tim je organizirao znanstveni seminar „SECRURAL Scientific Seminar: Social Ecology in Theory and Practice“ koji se održao 08.-10. studenoga 2023. u Zagrebu u suorganizaciji Katedre za socijalnu ekologiju, Odsjek za sociologiju Filozofskog fakulteta, Sveučilište u Zagrebu, ISOE – Instituta za socijalno-ekološka istraživanja, Frankfurt, Njemačka i Znanstveno-istraživačke grupe regulate, ISOE, Frankfurt, Njemačka te Sveučilišnog centra za integrativnu bioetiku Sveučilišta u Zagrebu i Znanstvenog centra izvrsnosti za integrativnu bioetiku.

Cilj je bio predstaviti teorijske i empirijske spoznaje navedenih znanstveno-istraživačkih projekata i omogućiti interdisciplinarnu razmjenu domaćih i stranih stručnjaka, studenata te akademske i šire javnosti o primjeni najnovijih konceptualnih pristupa i istraživačkih metoda iz područja socijalne ekologije, u svrhu boljeg razumijevanja globalnih i lokalnih društvenih i ekoloških promjena kroz koje prolazi društvo, a posebice njegovi ranjiviji segmenti poput ruralnog stanovništva i područja.

Na skupu su održana sljedeća izlaganja i dvije metodološke radionice koji su bili otvoreni za javnost:

1. Pozvano izlaganje: Frick-Trzebitzky, F. (Institute for Social-Ecological Research, Frankfurt, Germany). *Social-ecological research across boundaries: Bringing the Frankfurt approach into engagement with telecoupling.*
2. Pozvano izlaganje: Hodžić, Dž. (Institute for Social-Ecological Research, Frankfurt, Germany). *Anthropologizing groundwater in the Dinarides: Ethnographic and historical perspectives on groundwater in social-ecological research.*
3. Puđak, J. *Social-ecological tradition and environmental movement in Croatia.*
4. Trako Poljak, T. *Application of social-ecological theory and social-ecological systems approach in understanding Croatian rural areas.*
5. Zlatar Gamberožić, J., Ursić, S. i Vukić, J. *Sustainability and resilience on islands - female perspective of life on Brač.*
6. Frick-Trzebitzky, F. *Adaptive governance as bricolage.*
7. Šimac, B. i Ivanović, V. *Qualitative and quantitative research into the quality of life in Croatian rural areas.*
8. Bokan, N. *Empowering rural women and driving socio-ecological innovations led by women in agriculture, the rural economy and rural communities.*
9. Žažar, K. *Methodological challenges in qualitative research of rural areas – notes from the field of Croatian villages.*
10. Methodological workshop: Frick-Trzebitzky, F. i Hodžić, Dž. *Transdisciplinary research methods: Towards an integrative perspective.*
11. Methodological workshop: Trako Poljak, T. *Micro-sociological approaches in social-ecological research.*

**University Centre for
Integrative Bioethics**
Ivana Lučića 1a
10 000 Zagreb

secrural@ffzg.unizg.hr

<https://secrural.ffzg.unizg.hr/>

<https://www.facebook.com/SecruralHRZZ/>

HRZZ
Croatian Science
Foundation

SECURURAL

Erasmus+

Institute for
Social-Ecological
Research

regulate

Znanstveni centar izvanosti
za integrativnu bioetiku

SECURURAL scientific seminar: Social ecology in theory and practice

Zagreb, 8 – 10 / 11 / 2023

Wednesday, 8/11/2023

- 10⁰⁰ – 10⁴⁵ Gathering of participants
- 10⁴⁵ – 11⁰⁰ Greetings and introductions
- 11⁰⁰ – 12⁰⁰ **Guest lecturer Dr. Fanny Frick-Trzebitzky, Institute for Social-Ecological Research, Frankfurt, Germany**
Social-ecological research across boundaries: Bringing the Frankfurt approach into engagement with telecoupling
- 12⁰⁰ – 13⁰⁰ **Guest lecturer Dženeta Hodžić, MA, Institute for Social-Ecological Research, Frankfurt, Germany**
Anthropologizing groundwater in the Dinarides: Ethnographic and historical perspectives on groundwater in social-ecological research
- 13⁰⁰ – 13³⁰ Lunch break
- 13³⁰ – 15⁰⁰ **SECOND PART: Social-ecological discipline and approaches**
- Dr. Jelena Puđak**
Social-ecological tradition and environmental movement in Croatia
- Assoc. Prof. Dr. Tijana Trako Poljak**
Application of social-ecological theory and social-ecological systems approach in understanding Croatian rural areas
- Dr. Jelena Zlatar Gamberozić, Dr. Sara Ursić & Assoc. Prof. Dr. Jana Vukić**
Sustainability and resilience on islands – female perspective of life on Brač

15⁰⁰ – 15¹⁵ Coffee break

15¹⁵ – 17¹⁵ **THIRD PART: Social-ecological research and applications**

Dr. Fanny Frick-Trzebitzky

Adaptive governance as bricolage

Vladimir Ivanović, MA & Bruno Šimac, MA

Qualitative and quantitative research into the quality of life in Croatian rural areas

Assoc. Prof. Dr. Nataša Bokan

Empowering rural women and driving socio-ecological innovations led by women in agriculture, the rural economy and rural communities

Assoc. Prof. Dr. Krešimir Žažar

Methodological challenges in qualitative research of rural areas – notes from the fieldwork in Croatian villages

Working meeting SECRURAL/ISOE.

Thursday, 9/11/2023

9³⁰ – 10⁰⁰ Gathering of participants

10⁰⁰ – 12⁰⁰ **METHODOLOGICAL WORKSHOP:**

Dr. Fanny Frick-Trzebitzky & Dženeta Hodžić, MA

Transdisciplinary research methods: Towards an integrative perspective

12⁰⁰ – 12³⁰ Lunch break

12³⁰ – 14³⁰ **METHODOLOGICAL WORKSHOP:**

Assoc. Prof. Dr. Tijana Trako Poljak

Micro-sociological approaches in social-ecological research

Working meeting SECRURAL/ISOE.

Friday, 10/11/2023

Fieldwork at NP Plitvička jezera & working meeting SECRURAL/ISOE.

Okrugli stol u organizaciji projekta

Projektni tim je suorganizirao Okrugli stol „Društveni uvid u slom poljoprivrede u Hrvatskoj i alternativne politike za razvoj poljoprivrede“ zajedno s inicijativom „Razvojna mreža Republika“ koji se održao 05. prosinca 2024. u sklopu Međunarodnog sajma „CroAGRO“ na Zagrebačkom velesajmu.

Cilj je bio okupiti priznate stručnjake za analizu poljoprivrede i ruralnoga razvoja kao aktivne komentatore u raspravi o društvenim uzrocima sloma poljoprivredne proizvodnje i krize ruralnog razvoja u Hrvatskoj te mogućim alternativnim politikama razvoja domaće poljoprivrede.

Na okruglom stolu izlagali su:

1. prof. dr. sc. Drago Čengiđ, voditelj „Razvojne mreže Republika“;
2. prof. dr. sc. Lari Hadelan, Agronomski fakultet, Sveučilište u Zagrebu;
3. mr. sc. Miroslav Kovač, Inicijativa „Živo selo“;
4. Miroslav Kuskunović, novinar, Kombinat 1969 – PR agencija za agrobiznis i novu poljoprivredu;
5. izv. prof. dr. sc. Tijana Trako Poljak, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu; i
6. dr. sc. Bruno Šimac, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.

Okrugli stol

Društveni uvid u slom poljoprivrede u Hrvatskoj i alternativne politike za razvoj poljoprivrede

četvrtak, 5. prosinca 2024., od 12:00 do 14:00h,

u sklopu Međunarodnog sajma CroAGRO,

Zagrebački Velesajam, Paviljon 9

u organizaciji „Razvojne mreže Republika“
u suradnji sa Znanstveno-istraživačkim projektom Hrvatske
zaklade za znanost „Socijalno-ekološki izazovi ruralnog razvoja –
SECURURAL“ (UIP-2019-04-5257)

Izagačice i izagači na okruglom stolu:

1. prof. dr. sc. Drago Čengić, voditelj „Razvojne mreže Republika“
(uvodničar i moderator)
2. prof. dr. sc. Lari Hadelan, Agronomski fakultet, Sveučilište u Zagrebu
3. mr. sc. Miroslav Kovač, Inicijativa „Živo selo“
4. Miroslav Kuskunović, novinar, Kombinat 1969 – PR agencija za poljoprivredu i agrobiznis
5. izv. prof. dr. sc. Tijana Trako Poljak, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu
6. dr. sc. Bruno Šimac, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Kontakt: prof. dr. sc. Drago Čengić, dragoceng@gmail.com;
izv. prof. dr. sc. Tijana Trako Poljak, secrural@ffzg.unizg.hr

Popularno-znanstveni i stručni tekstovi i izlaganja

1. Trako Poljak, T. (2020). „Zaorimo hrvatska polja“ ili o važnosti nacionalne poljoprivredne proizvodnje. „Sociologija iz izolacije“, Hrvatsko sociološko društvo. <https://hsd.hr/2020/04/16/zaorimo-hrvatska-polja-ili-o-vaznosti-nacionalne-poljoprivredne-proizvodnje/>
2. Trako Poljak, T., Ivanović, V. i Šimac, B. *Socijalno-ekološki izazovi ruralnog razvoja u Hrvatskoj (projekt SECRURAL Hrvatske zaklade za znanost)*. Okrugli stol/tribina: Socijalno-ekološki izazovi razvoja ekološke poljoprivrede u kontekstu ruralnog razvoja. Zagreb, 2021.
3. Šimac, B. i Ivanović, V. *Briga za prirodu u Hrvatskoj i srednjoj Europi*. RTL danas, 2022.
4. Šimac, B. i Kuzmić, T. *Visokoobrazovani mladi ljudi i život na selu. „Kozmos i etos“*. Treći program Hrvatskog radija, 2022.
5. Ivanović, V. i Šimac, B. *Schwartzove vrijednosti i briga o okolišu: komparativna analiza 6 zemalja*. Sekcija za socijalnu ekologiju, Hrvatsko sociološko društvo. Zagreb, 2023.
6. Šimac, B. *Zašto mladi ostaju živjeti u hrvatskim selima? Kvaliteta života i društvena integracija mladih osoba u hrvatskim ruralnim područjima*. 20. izdanje Zagreb PhD Caféa Hrvatske zaklade za znanost. Zagreb, 2023.
7. Ivanović, V., Šimac, B. i Trako Poljak, T. *Kvaliteta života i zadovoljstvo životom u hrvatskim ruralnim područjima – empirijski uvidi iz ESS podataka (2018) i projekta SECRURAL*. Online predavanje u sklopu ciklusa „Sociološki razgovori“, Hrvatsko sociološko društvo, podružnica Split. Online, 2024.
8. Ivanović, V. *Projekt „SECRURAL“*. Hrvatski nacionalni dan valorizacije znanja, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu
9. Ivanović, V. i Šimac, B. *Društvena otpornost u ruralnim krajevima Hrvatske. „Okrugli stol ponedjeljkom“*, Treći program Hrvatskog radija, 2024. <https://radio.hrt.hr/slusaonica/okrugli-stol-ponedjeljkom>

Usavršavanja

1. Ivanović, V. *Edukacija „OSMISLI“: osnaživanje temeljnih nastavničkih kompetencija visokoškolskih nastavnika prema standardima i preporukama Sveučilišta u Zagrebu*. Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu. Zagreb, 2021.
2. Šimac, B. *Edukacija „OSMISLI“: osnaživanje temeljnih nastavničkih kompetencija visokoškolskih nastavnika prema standardima i preporukama Sveučilišta u Zagrebu*. Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu. Zagreb, 2021.
3. Ivanović, V. *Life Course Analysis: Theoretical Perspectives, Methodological Innovations, and Empirical Applications*. Institute for Demographic Research, Rostock, Njemačka/Online, 2021.
4. Ivanović, V. Institute for Social-Ecological Research, Frankfurt, Njemačka, 2022.
5. Šimac, B. Institute for Social-Ecological Research, Frankfurt, Njemačka, 2022.
6. Šimac, B. TRANSNATIONAL ACCESS VISIT (TAV) program. Centerdata, Tilburg, Nizozemska, 2022.
7. Trako Poljak, T. RURALIS – Institute for Rural and Regional Research, Trondheim, Norveška, 2022.
8. Šimac, B. Metodološka škola „Izazovi primjene i analize fokus grupa u društvenim znanostima“, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu. Zagreb, 2024.

Članstva i suradnje

Projekt je uspostavljao suradnje članstvom u nizu domaćih i međunarodnih strukovnih i profesionalnih udruženja: *Rural Sociological Society*, *European Society for Rural Sociology*, *International Sociological Association*, *European Sociological Association*, *Hrvatsko sociološko društvo* i *Society for the Study of Symbolic Interactionism*, kao i njihovim sekcijama povezanima s temama socijalne ekologije i ruralne sociologije.

Projekt je također uspostavio suradnje s drugim znanstveno-istraživačkim projektima, udrugama civilnog društva i upravnim odjelima u ruralnim područjima, istaknutim pojedincima koji su iskazali interes za primjenu rezultata projekta u svojim ruralnim zajednicama te radnim grupama kojima je cilj informirati politike i strategije ruralnog razvoja: tri Tematske radne grupe „Žene u ruralnom prostoru“, „Zelena arhitektura“ i „LEADER/CLLD“ pri Nacionalnoj mreži ZPP-a te tri Community groups „Rural depopulation and repopulation“, „Youth in rural areas“ i „Women in rural areas“ pri Ruralnom paktu, inicijativi Europske komisije.

PROVEDBA PROJEKTA I PROJEKTNI REZULTATI

Prva istraživačka dionica: indeks ruralne razvijenosti i studije slučaja

Prva istraživačka dionica uključivala je kvalitativan pristup i metodu deskriptivnog „desk“ istraživanja koje je provedeno tijekom 1. i 2. godine projekta i koje se sastojalo od dvije faze.

U prvoj fazi glavni je cilj bio utvrditi postojeće stanje razvijenosti hrvatskih ruralnih područja prema objektivnim socijalno-ekološkim pokazateljima na temelju postojeće literature koja koristi metodologiju sveobuhvatnih objektivnih pokazatelja ruralnog razvoja (RD Index), prilagođena hrvatskom kontekstu.

Izvori sekundarnih podataka bili su Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Knjižnice grada Zagreba, Hrvatski državni arhiv, relevantne knjižnice akademskih i istraživačkih ustanova u Zagrebu, online baze znanstvenih i stručnih radova, posebice Portal znanstvenih časopisa RH „Hrčak“, te izvori nacionalnih statističkih podataka putem online baza i publikacija Državnog zavoda za statistiku, Ministarstva poljoprivrede i Ministarstva zaštite okoliša i energetike te OECD-a, EC-a, ENRD-a i EUROSTAT-a.

Postojeći indeksi razvijenosti jedinica lokalne samouprave u RH uključuju nekoliko izdvojenih socio-ekonomskih indikatora, dok je cilj ove istraživačke dionice bio ukazati na mogućnost izrade kompozitnog indeksa razvijenosti ruralnih jedinica lokalne samouprave na temelju širih objektivnih socio-ekonomskih indikatora, ali uključujući i druge dimenzije. Neki od pokazatelja koje se ciljalo obuhvatiti bili su:

- *ekonomski*: zaposlenost, zaposlenost po sektorima, poljoprivreda, turizam...;

-
- *ekološki*: zaštićena područja, prirodni resursi, otpad, kanalizacija, ekološka infrastruktura, proizvodnja obnovljive energije...;
 - *demografski*: stanovništvo i sastav, natalitet, obrazovanje, socijalna pomoć, kriminalitet, samoubojstva, alkoholizam...;
 - *administrativni*: lokalna uprava, dionici, institucije...;
 - *infrastrukturni*: voda, plin, struja, Internet, škole, bolnice, kulturni centri, prometna povezanost...; i
 - *poljoprivreda*: iskorištavanje zemljišta, ekološka poljoprivreda, GMO...).

Ova je istraživačka dionica djelomično ostvarena – izrađen je i analiziran indeks ruralne razvijenosti u RH prema objektivnim pokazateljima za prikupljene statističke podatke. Međutim, glavna prepreka na koju je naišao projektni tim bila je nedostatak statističkih podataka za odabrane indikatore, nedostatak recentnijih statističkih podataka (u vrijeme izrade indeksa nisu još bili obrađeni rezultati Popisa stanovništva RH 2021., već je postojao samo onaj iz 2011. godine) kao i neujednačenost razina na kojima se podaci prikupljaju (NUTS1, NUTS2, NUTS3 – LAU1, LAU2).

Glavna osoba zadužena za izradu indeksa bio je dr. sc. Bruno Šimac koji je izradio indeks na temelju dva modela. Izvještaj o metodologiji izrade indeksa i pripadajući radni podaci za oba modela moguće je pronaći na mrežnoj stranici projekta na sljedećoj poveznici:

<https://securural.ffzg.unizg.hr/index.php/project-results/>

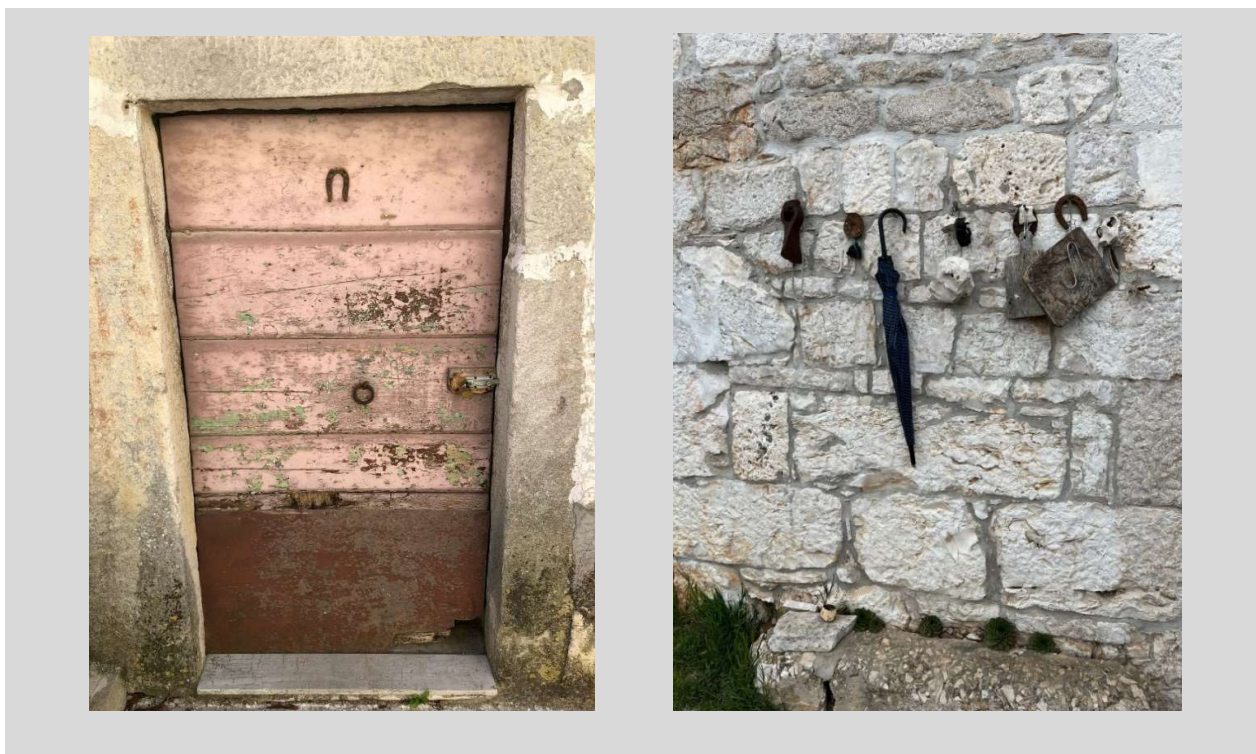
Druga je faza uključivala provedbu istraživanja metodom višestruke studije slučaja. Glavni je cilj bio dubinski istražiti postojeće stanje hrvatskih ruralnih područja s obzirom na objektivne pokazatelje kvalitete života i razvijenosti.

Za studije slučaja bilo je odabrano 20 ruralnih područja, na temelju podataka dobivenih tijekom prve faze istraživanja, a koja su pokazala posebnu ranjivost ili otpornost s obzirom na određene socijalno-ekološke promjene (npr. demografske promjene, izoliranost ili blizina urbanom središtu, ekološko zagađenje, turizam i sl.) na koje se više ili manje uspješno prilagođavaju.

Korištena je „desk“ metoda za prikupljanja primarnih i sekundarnih podataka kojom se provela analiza višestrukih izvora podataka o odabranom ruralnom području, a koja je uključivala postojeće znanstvene radove, dokumentaciju i dostupne podatke u knjižnicama, arhivima i online.

Glavne osobe zadužene za izradu studija slučaja bili su dr. sc. Vladimir Ivanović i dr. sc. Bruno Šimac. Studije slučaja ruralnih područja 20 hrvatskih županija (sve osim Grada Zagreba) moguće je pronaći na mrežnoj stranici projekta na sljedećoj poveznici:

<https://secrural.ffzg.unizg.hr/index.php/project-results/>

Druga istraživačka dionica: intervjui

Druga istraživačka dionica projekta koristila je kvalitativni pristup i metodu dubinskih polustrukturiranih intervjua sa stanovnicima i dionicima u ruralnim područjima diljem RH.

Terensko istraživanje proveo je projektni tim „licem-u-lice“ u vremenskom razdoblju od siječnja do srpnja 2022. godine u hrvatskim ruralnim naseljima. Ukupno je provedeno 96 intervjua u 80 različitih ruralnih naselja u 18 hrvatskih županija. Prosječno trajanje intervjua je bilo oko 44 minute. Istraživanje je prethodno dobilo pozitivno mišljenje Povjerenstva za prosudbu etičnosti Odsjeka za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu (broj odluke: 02-2021/2022).

Tablica 1. Obilježja uzorka provedenih intervjua s ruralnim stanovništvom

Individualna obilježja	Kategorija	N
Spol	Muški	40
	Ženski	56
Dobna skupina	18-34 (mlađa dob)	38
	35-60 (srednja dob)	34
	60+ (starija dob)	24
Stupanj obrazovanja	NSS/NKV	13
	SSS	48
	VŠŠ i VSS	36
Regija	Sjeverna Hrvatska	10
	Zagrebačka županija	4
	Slavonija	25
	Lika, Banija i Kordun	10
	Istra, primorje i Gorski Kotar	26
	Dalmacija	21
Razvojni indeks	Potpomognuta područja (indeks do 4)	57
	Razvijena područja (indeks iznad 4)	39

Glavne teme koje su bile predviđene protokolom za provedbu intervjua ticale su se definiranih pet domena kvalitete života vezanih uz svakodnevni život i iskustvo življenja u hrvatskim ruralnim naseljima. Spomenute domene (Tablica 2) podijeljene su na subjektivne i objektivne pokazatelje kvalitete života te se sugovornike pitalo o njihovom subjektivnom dojmu o tim objektivnim i subjektivnim pokazateljima kvalitete života.

Tablica 2. Popis domena i pokazatelja kvalitete života

Domena	Subjektivni pokazatelji	Objektivni pokazatelji
Društvena i komunalna infrastruktura	//	Dostupnost prilika za obrazovanje i zaposlenje; Dostupnost primarne zdravstvene zaštite; pomoći i skrbi o starijima; prometne povezanosti; vrtića i druge infrastrukture (trgovine, pošte, ljekarne, voda, struja, plin, kanalizacija, ceste itd.)
Osobno zdravlje i zadovoljstvo životom	Zadovoljstvo životom općenito; Perspektiva budućnosti; Želje i razlozi za napuštanjem i ostankom u ruralnom naselju; Osobno fizičko i mentalno zdravlje; Kvaliteta prehrane; Sigurnost	Aдекватnost stambenog prostora i prihoda, Ekonomska sigurnost
Društveni svijet	Kvaliteta i zadovoljstvo međuljudskim odnosima (susjedstvo i obitelj); Povezanost i osjećaj zajedništva, bliskosti i suradnje; Participacija u lokalnoj samoupravi	Dostupnost lokalnih društava i udruga (lovačka, šumarska, kulturna, vatrogasna, sportska ili vjerska); Dostupnost sadržaja i usluga
Fizički svijet	Korištenje prirodnog okoliša; Uzgajanje vlastite hrane	Kvaliteta prirodnog okoliša, tla, vode, zraka; Čistoća prirodnog okoliša
Aktivnosti kojima se ljudi bave	Način provođenja slobodnog vremena; Zaposlenost; Bavljenje poljoprivrednim aktivnostima; Aktivno sudjelovanje u radu lokalnih društava i udruga	//

Na temelju ovih domena i pokazatelja konstruiran je protokol za provedbu intervjua. Ključne teme predviđene protokolom ticale su se općeg zadovoljstva životom u ruralnom naselju, ključnih prednostim i nedostataka življenja u ruralnim naseljima te zadovoljstva specifičnim pokazateljima kvalitete života (npr. infrastrukturu, prilikama za zaposlenje, materijalnim statusom, zdravljem, društvenim i kulturnim životom u naselju, kvalitetom okoliša te turističkim i poljoprivrednim potencijalima). Uz navedeno, posebno su postavljena pitanja o položaju mladih ljudi, žena te ljudi starije dobi u njihovim ruralnim naseljima. Pitanja u protokolu konstruirana su na način da su polustrukturirana, odnosno pitanja su bila otvorenog tipa uz koja su članovi projektnog tima postavljali potpitanja. Taj način provedbe intervjua služio je tome kako bi se ruralni stanovnici potaknuli na davanje dubljih odgovora i objašnjenja te kako bi oni sami mogli istaknuti koji aspekti kvalitete života su njima relevantni.

Prikupljeni kvalitativni podaci analizirani su kroz dva kruga kodiranja te su koristeći tematsku analizu uz pomoć računalnog programa za obradu kvalitativnih podataka (NVivo) uspješno definirane i detektirane tri ključne teme koje su proizašle iz prikupljenih podataka.

Osim intervjua s ruralnim stanovništvom, u sklopu projekta provedeno je i N=15 intervjua s načelnicima općina i pročelnicima županijskih odjela zaduženih za poljoprivredu i/ili ruralni razvoj. Intervjui su provedeni kombinirano, uživo „licem-u-lice“ te virtualno putem aplikacije za video pozive.

Tematski, intervju s ruralnim dionicima su pratili ključne teme koje su istražene i protokolom za ruralno stanovništvo, ali uz nešto veći naglasak na perspektivu lokalne samouprave i njihovu percepciju o ključnim izazovima s kojima se njihova ruralna naselja susreću. Dodatna tema koja je bila posebno naglašena u protokolu s dionicima ticala se razvojnih potencijala i budućnosti jedinica lokalne samouprave. Uz iskustvenu i svakodnevnu percepciju budućnosti ruralnog stanovništva dobiven je uvid u političko-ekspertnu percepciju o budućnosti, potencijalima, preprekama, planovima i projektima za budućnost ruralnog razvoja.

Ključni nalazi kvalitativne istraživačke dionice (intervjui)

Rezultati ove istraživačke dionice preuzeti su iz doktorskog rada izrađene u sklopu projekta „SECRURAL“ dr. sc. Vladimira Ivanovića.

Oslanjajući se na deduktivno-induktivni pristup tematskoj analizi, detektirane i definirane su tri ključne teme i njihove pripadajuće podteme:

1. Aspekti i zadovoljstvo uvjetima života, rada i stanovanja;
2. Ruralni način života; i
3. Promjene u životu i radu u ruralnim područjima.

Aspekti i zadovoljstvo uvjetima života, rada i stanovanja

Prva od tri teme, Aspekti i zadovoljstvo uvjetima života, rada i stanovanja, sastoji se od šest podtema.

Prva podtema kao objektivni pokazatelj kvalitete života tiče se iskustva sugovornika s **prometnom infrastrukturom** uz primarni fokus na zadovoljstvo i kvalitetu javnog prijevoza. Osvrćući se na javni prijevoz, sugovornici su većinom iskazivali nezadovoljstvo i probleme vezane za javni prijevoz kojeg su karakterizirali kao loš i nepouzdan te u nekim situacijama i nepostojeći.

Nužno je imat' vozačku i nužno je imat' auto jer znači javni prijevoz je nikakav. (Istra i Primorje, Ž, mlađa dob)

Druga podtema fokusirana je na **zdravstvenu infrastrukturu** u ruralnim područjima. Što se tiče zdravstvenog sustava, sugovornici ističu nepovoljno radno vrijeme liječnika obiteljske medicine (skraćeni dnevni rad ili rad samo nekoliko dana u tjednu) te udaljenost od obiteljske i dentalne zaštite kao glavne nedostatke zdravstvenog sustava u ruralnim područjima. O dostupnosti ginekološke zaštite primarno su govorile mlađe sugovornice te su isticale velik problem udaljenosti ili nepostojanja ginekoloških ordinacija.

... ginekologiju, znači to nemamo, to nemamo ni u [obližnjem gradu], prije dvije godine je otišla u mirovinu i od tad nemamo ginekologinju. (Slavonija, Ž, mlađa dob)

Treća podtema govori o **dostupnosti sadržaja i usluga**, odnosno primarno o nezadovoljstvu dostupnim sadržajima i uslugama u ruralnim područjima. To nezadovoljstvo sugovornici ističu pogotovo kada se govori o nedostatku sadržaja i usluga za djecu, mlade i žene.

*Imamo trgovinu malu i mislim 2-3 kafića
čak, al' ne znam. Mislim... nemaš kud' otići,
ako ne ideš u grad stvarno nemaš kaj.
(Lika, Banovina i Kordun, Ž, mlađa dob)*

Četvrta podtema tiče se problema **prilika za zaposlenje** u ruralnim područjima. S jedne strane, sugovornici ponudu poslova u ruralnim naseljima smatraju ograničenom. S druge strane, bolju a katkada i jedinu priliku za zaposlenje vežu za obližnje gradove, što je izraženije u iskazima sugovornika iz regija u kojima se nalaze velika regionalna i makroregionalna središta. Među sugovornicima iz ruralnih naselja oko velikih urbanih središta poput regija Zagrebačka županija (Zagreb), Istra i Primorje (Rijeka) te Dalmacija (Split) problem prilika za zaposlenje nije toliko izražen kao u drugim regijama ili mjestima udaljenijima od velikih urbanih središta. Dodatno, kada je ponuda poslova prisutna u ruralnim područjima, sugovornici većinom govore o poslovima u granama primarnih djelatnosti poput poljoprivrede, šumarstva i vezanih industrija. Na to se veže drugi aspekt nedostatka prilika za zaposlenje kojeg većinom ističu sugovornice koje opisuju svoje mogućnosti zaposlenja kao još slabijima u usporedbi s muškim sumještanima.

***Jedino u birtiji lokalnoj. To je... Imamo
pilanu, ali to ono većinom muški rade.
(Lika, Banovina i Kordun, Ž, mlađa dob)***

Peta podtema opisuje **stambeno pitanje i stanovanje** u ruralnim područjima kao jedan od rijetkih objektivnih pokazatelja kvalitete života koji sugovornici opisuju vrlo pozitivno. Većina sugovornika živi u kućama koje su u njihovom osobnom vlasništvu s dovoljno prostora u samom stambenom objektu, ali i u dvorištima.

Međutim, u podtemi se ističu iskazi sugovornika iz Sisačko-moslavačke županije koji imaju dijametralno suprotno iskustvo od većine sugovornika iz drugih područja u Hrvatskoj. Život u kontejnerima nakon razornih potresa 2020. godine bez sanitarnog čvora, adekvatnog grijanja, nesanirana oštećenja od potresa na osobnim kućama i život u tuđim nekretninama samo su neki izrazito negativno percipirani stambeni aspekti života u ruralnim naseljima ove županije.

Šesta podtema govori o **zadovoljstvu prirodnim okolišem** u ruralnim područjima. Kao što su i u podtemi stanovanja istaknuli važnost prirodnog okoliša i vrta, tako se i u ovoj podtemi ističe važnost čistog i dostupnog prirodnog okoliša kojeg sugovornici ističu kao glavnom prednošću ruralnog života kojeg izrazito pozitivno doživljavaju.

Ruralni način života

Druga od tri teme, Ruralni način života, sastoji se od šest podtema.

Prva podtema i glavna istaknuta prednost ruralnog načina života **društvena je kohezija i duh solidarnosti** u ruralnim područjima kao ključno obilježje ruralnog života i danas. Međusobno pomaganje u poljoprivrednim i sličnim poslovima, dijeljenje proizvedene hrane, podrška i bliskost glavni su elementi društvene kohezije u ruralnim područjima. Društvena se kohezija također vidi u održavanju aktivnog društvenog života kroz neformalna druženja i sudjelovanje u radu lokalnih udruga i društava. Te aspekte društvene kohezije i solidarnosti većina sugovornika opisuje kao pozitivne i važne za njihovo zadovoljstvo životom.

***Znači pomoć' će nekom starijem, da dole
ima tih staraca koji su ostali sami ili sami
pa naravno da susjedi uskoče, mlađi... i
da ima, ima te neke solidarnosti. (Istra i
Primorje, Ž, srednja dob)***

Međutim, prisutan je i manji dio nezadovoljnih sugovornika aspektima društvene kohezije i bliskih međuljudskih odnosa u ruralnim područjima. To su bili većinom mladi sugovornici, a posebno sugovornice. Primjerice, oni opisuju prisutnost određenih negativnih strana bliskosti i društvene kohezije koje vide u nedostatku privatnosti i anonimnosti. Takvi nalazi su u skladu s istraživanjima o ruralnim mladima i ruralnim ženama koja govore kako bliskost i snaga društvenih odnosa može imati negativan efekt na mlade i na žene u ruralnim područjima.

Nije im ugodno ući u birtiju punu pijanih muških ljudi... baš kada vidiš i te neke ružne poglede i sve to, ne bi nikome bilo ugodno sjediti tamo, od cura zapravo. (Slavonija, Ž, mlađa dob)

Nadalje, govoreći o aspektu solidarnosti i društvene kohezije kroz formalnu i neformalnu skrb za starije i nemoćne sumještane, sugovornici isključivo pozitivno govore o iskustvu s projektom „Zaželi“ koji je služio kao izvor formalno organizirane skrbi, a koji je pružao elemente neformalne skrbi za starije i nemoćno stanovništvo. Aktivnosti projekta pružale su više od same fizičke pomoći i obavljanja usluga starijima i nemoćnima. Pružali su i emocionalnu i socijalnu podršku osjetljivom dijelu ruralne populacije, što se karakterizira kao element neformalne skrbi. To pokazuje da je takvih projekata, usmjerenih na specifične potrebe ruralnog stanovništva i prostora, potrebno više razvijati.

Druga se podtema fokusira na **načine provođenja slobodnog vremena**. Slobodno vrijeme u ruralnim područjima sugovornici provode većinom u nekom odnosu s prirodnim okolišem. Bavljenje poljoprivredom, održavanje vrta i voćnjaka te briga o domaćim životinjama ili druženje s obitelji u prirodi predstavljaju glavne načine provođenja slobodnog vremena u ruralnim područjima.

Treća je podtema usmjerena na **rad formalnih društvenih struktura**, odnosno na važnost koju sugovornici pridaju radu i suradnji s lokalnim udrugama, društvima, ali i upravom. Oko polovice sugovornika ističe važnost dobrih odnosa s lokalnom samoupravom i spremnost na djelovanje i aktivno sudjelovanje u društveno-političkom životu u svrhu poboljšanja kvalitete života cijeloj zajednici. Druga polovica sugovornika pak ističe svoje nezadovoljstvo s lokalnom samoupravom zbog dojma o nekompetentnosti i korumpiranosti te osjećaju da samo uzimanjem stvari u svoje ruke mogu napraviti značajnu promjenu za sebe i za svoj kraj, što dovodi do specifičnog aspekta ruralnog načina života – samodostatnosti.

Četvrta se podtema tiče **važnosti prirodnog okoliša** za subjektivni osjećaj zadovoljstva životom koje pruža sugovornicima. Prirodni okoliš, uz spomenute specifičnosti, ekonomske i druge prednosti, veliku ulogu ima i u pružanju osjećaja doma, slobode, mira i sigurnosti.

Povezano s tom podtemom je i peta podtema koja se bavi **aspektima uzgoja domaće hrane za vlastite potrebe**, njenom povezanosti sa zdravljem te zadovoljstvo osobnim zdravljem općenito. Kada proizvode hranu za svoje osobne potrebe sugovornici ju često dijele s obitelji, prijateljima i susjedima.

*Imaš zdravu hranu, sam si proizvodiš,
višak prodamo, znači ne kupiš ništa.
Moraš platit' struju i to, sol, ulje, to čak
nemamo, ali više-manje, drugo sve je
naše. (Istra i Primorje, M, srednja dob)*

Tako je **samodostatnost** šesta i konačna podtema koja se, s jedne strane vidi u aktivnom sudjelovanju ruralnog stanovništva u društveno-političkoj sferi života u ruralnim naseljima dok je, s druge strane, vidljiva kroz uzgoj hrane za vlastite potrebe. Mogućnost aktivne participacije i komunikacije s lokalnom samoupravom sugovornici opisuju pozitivno jer im omogućuje da istaknu probleme koji ih muče. Mogu „uzeti stvari u svoje ruke“ i pokušati poboljšati vlastitu, ali i kvalitetu života cijele zajednice, kada je to moguće.

Promjene u životu i radu u ruralnim područjima

Zadnja se od tri teme, Promjene u životu i radu u ruralnim područjima, sastoji od četiri podteme.

Prva se podtema fokusira na **promjene u poljoprivredi** u ruralnim područjima u Hrvatskoj. Glavne promjene ruralni sugovornici vide u drastičnom porastu cijena esencijalnih resursa i strojeva potrebnih za bavljenje poljoprivredom kao poslovnom aktivnosti. Ističu kako je porasla cijena strojeva, poljoprivredne mehanizacije, ali i gnojiva. Takvu situaciju opisuju kao izuzetno nepovoljnom koja onemogućuje profitabilno bavljenje poljoprivredom, pogotovo za male poljoprivrednike.

Znači 'ko imaju male površine zemlje, ne mogu s tim opstat'. Danas da bi te strojeve skupe im'o i to, a to je neizvedivo. (Slavonija, M, srednja dob)

Nadalje, druga podtema vezana je za **promjene u društvenoj koheziji i međuljudskim odnosima** koje sugovornici primjećuju u svojim ruralnim područjima. Manji dio sugovornika ukazuje na to kako je došlo do određenog slabljenja međuljudskih odnosa i društvene kohezije te do pojave osjećaja otuđenosti. Dijelom opisuju da ta otuđenost proizlazi iz depopulacije, a dijelom modernizacijskih kretanja, tehnološkog razvoja i ekonomskog osamostaljenja stanovnika, što sve dovodi do porasta individualizma i gubljenja ključnih aspekata života u ruralnim područjima.

Treća podtema fokusirana je na **promjene u položaju žena** u ruralnim područjima. Govoreći o rodnim nejednakostima, većinom mlade sugovornice i sugovornici opisuju kako su nejednakosti i dalje prisutne, ali da primjećuju promjene u smjeru boljeg i egalitarnijeg položaja ruralnih žena. Te su promjene primarno istaknute u privatnoj sferi u kontekstu kućanskih poslova i brige za djecu te u izlasku žena na tržište rada.

Četvrta podtema usmjerena je na ideje i poglede u **budućnost ruralnog razvoja** na temelju iskustva ruralnih stanovnika. Iskazi su primarno usmjereni na iskorištavanje većinom poljoprivrednih i turističkih potencijala kroz razvoj agroturizma te alternativnih oblika turizma u odnosu na trenutno dominantni ljetni obalni turizam. Konačno, u ovoj su podtemi prisutni regionalno specifični iskazi sugovornika iz turistički razvijenih regija Dalmacije te Istre i Primorja koji ukazuju na probleme i negativne promjene koje donosi masovni turizam. Prijetnju masovnog turizma vide u dugoročnosti negativnih posljedica koje daljnji fokus na masovni turizam može imati za prirodni okoliš i fizički izgled ruralnih područja općenito. Kao glavni izazov ističu smanjenje dostupnog prirodnog okoliša zbog izgradnje turističkih smještaja, što već sada nekima dovodi do onemogućavanja bavljenja poljoprivredom za vlastite potrebe.

Dodatna tema: pandemija bolesti COVID-19

Dodatno, zbog značajnog utjecaja globalne pandemije bolesti COVID-19 od 2020. godine, sa snažnim socijalnim i ekološkim posljedicama, istraživanje je uzelo u obzir i ovu nepredviđenu temu. Ovdje prikazani

rezultati preuzeti su iz diplomskog rada izrađenog u sklopu projekta „SECRURAL“ Lucije Tutić, mag. soc. Neki od ključnih nalaza su:

- ✓ Pandemija bolesti COVID-19 utjecala je na promjene u ruralnom načinu života.
- ✓ Rezultati su pokazali da je pandemija u najvećoj mjeri ostavila negativne učinke na život ruralnih stanovnika i njihovu svakodnevnicu.
- ✓ Prvenstveno je negativne učinke imala na međuljudske odnose, mobilnost i zaposlenost, a također je pobudila i kolektivni strah.
- ✓ Mjere prevencije kao što su bile, primjerice, ograničeno kretanje, mjera zabrane kretanja izvan mjesta prebivališta kao i ukidanje linija javnog prijevoza, dodatno su otežale mobilnost ruralnog stanovništva te im ograničile kretanje.
- ✓ Ograničeno kretanje i zabrane okupljanja u najvećoj su mjeri utjecale na međuljudske odnose. Sugovornici ističu kako je pandemija poremetila njihovu svakodnevnicu i dnevne rituale, socijalno ih distancirala te poremetila odnose s drugim ljudima.
- ✓ Pandemija je odraze imala i na mentalno zdravlje sugovornika, a stvarao se i osjećaj kolektivne histerije i straha među stanovništvom.
- ✓ Pandemija je utjecala i na zaposlenost ruralnog stanovništva. Ruralna područja se otprije suočavaju s visokom stopom nezaposlenosti te smanjenom ponudom radnih mjesta. Pandemija je dodatno povećala nezaposlenost, prisilila zaposlene na „rad od kuće“ te uzrokovala gubitke posla.
- ✓ Sugovornici ipak navode pozitivne strane nošenja s učincima pandemije upravo zbog specifičnosti ruralnih područja kao što su povezanost i život okružen prirodom, čišći zrak i okoliš, sloboda i mirniji život bez buke, bolja međusobna povezanost ljudi, spontanost i povjerenje. Bavljenje tjelesnom aktivnošću bilo im je dostupnije nego stanovnicima urbanih područja zbog blizine šuma, polja te rijeka i jezera kao i zbog manje koncentracije ljudi. Zbog općenito veće povezanosti i bliskosti ruralnog stanovništva, ljudi su se i dalje okupljali i družili što su olakšavale prostrane okućnice i prirodni prostori.

Treća istraživačka dionica: anketa

Treća istraživačka dionica projekta uključila je provedu anketnog istraživanja na reprezentativnom uzorku punoljetnih osoba oba spola sa stalnim prebivalištem u ruralnim naseljima Hrvatske (naselja veličine do 2.000 stanovnika). U istraživanju je korišten dvoetačni stratificirani uzorak s obzirom na regiju, dob ispitanika i razvojnu skupinu jedinice lokalne samouprave u kojoj se nalazi ispitivano ruralno naselje. Finalni je uzorak sačinjavao N=831 ispitanika.

Tablica 1. Ostvareni uzorak anketnog istraživanja (N=831)

Individualna obilježja	Kategorija	%
Spol	Muški	47%
	Ženski	53%
Dobna kategorija	18-34	21%
	35-64	48%
	65+	31%
Stupanj obrazovanja	Osnovni	15%
	Srednji	71%
	Viši/visoki	14%
Radni status	Zaposleni	53%
	Nezaposleni	13%
	Umirovljenici	34%
Regija	Sjeverozapadna Hrvatska	30%
	Zagrebačka županija	9%
	Slavonija	23%
	Lika, Banija i Kordun	9%
	Istra, Primorje i Gorski kotar	13%
	Dalmacija	17%
Indeks razvijenosti jedinice lokalne samouprave	Ispodprosječno razvijeno područje	60%
	Iznadprosječno razvijeno područje	40%

Terensko istraživanje provela je neovisna istraživačka agencija tijekom prosinca 2022. i siječnja 2023. godine. Tehnika provođenja istraživanja bilo je CAPI anketiranje, odnosno anketiranje „licem u lice“ uz pomoć računala, a u slučaju ovog istraživanja korišteni su tableti. Prije početka

terenskog istraživanja dobiveno je pozitivno mišljenje Povjerenstva Odsjeka za sociologiju za prosudbu etičnosti istraživanja (08-2022/2023).

Anketni upitnik bio je podijeljen u nekoliko tematskih sklopova. Prvi tematski sklop odnosio se na stanovanje, odnosno pitanja vezana uz tip kućanstva, osobni stambeni prostor, zadovoljstvo stambenim uvjetima te dostupnost i kvalitetu infrastrukturne opremljenosti stambenog prostora. Nadalje, ispitivana je dostupnost i kvaliteta sadržaja i usluga, kao i kvaliteta prometne infrastrukture. Treći tematski sklop odnosio se na prirodu i okoliš, odnosno ispitivalo se zadovoljstvo kvalitetom i stanjem prirodnog okoliša, kao i ekološko ponašanje, briga i zabrinutost. Najveći dio anketnog upitnika se odnosio na ispitivanje osobne kvalitete života koja je uključivala objektivne i subjektivne indikatore materijalnog stanja, rada, obrazovanja, obiteljskog života, zdravlja i provođenja slobodnog vremena. Sljedeći tematski sklop odnosio se na zadovoljstvo društvenim, političkim i religijskim životom, kao i pitanja zadovoljstva trenutnim životom u mjestu stanovanja i rezidencijalnim preferencijama u budućnosti. Posljednji dio anketnog upitnika uključivao je pitanja o poljoprivredi i uzgoju hrane.

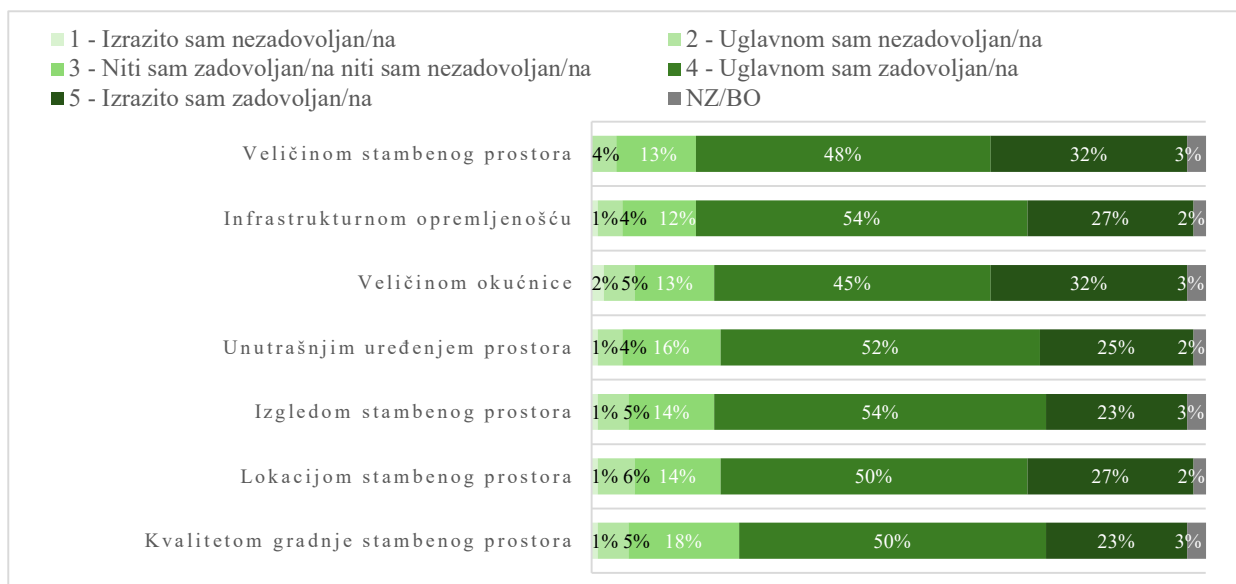
Statistička obrada i analiza podataka temeljila se na deskriptivnim i inferencijalnim statističkim metodama, a provedena je pomoću statističkog programa IBM SPSS Statistics 29.

Ključni nalazi kvantitativne istraživačke dionice (ankete)

Stanovanje i stambeni uvjeti

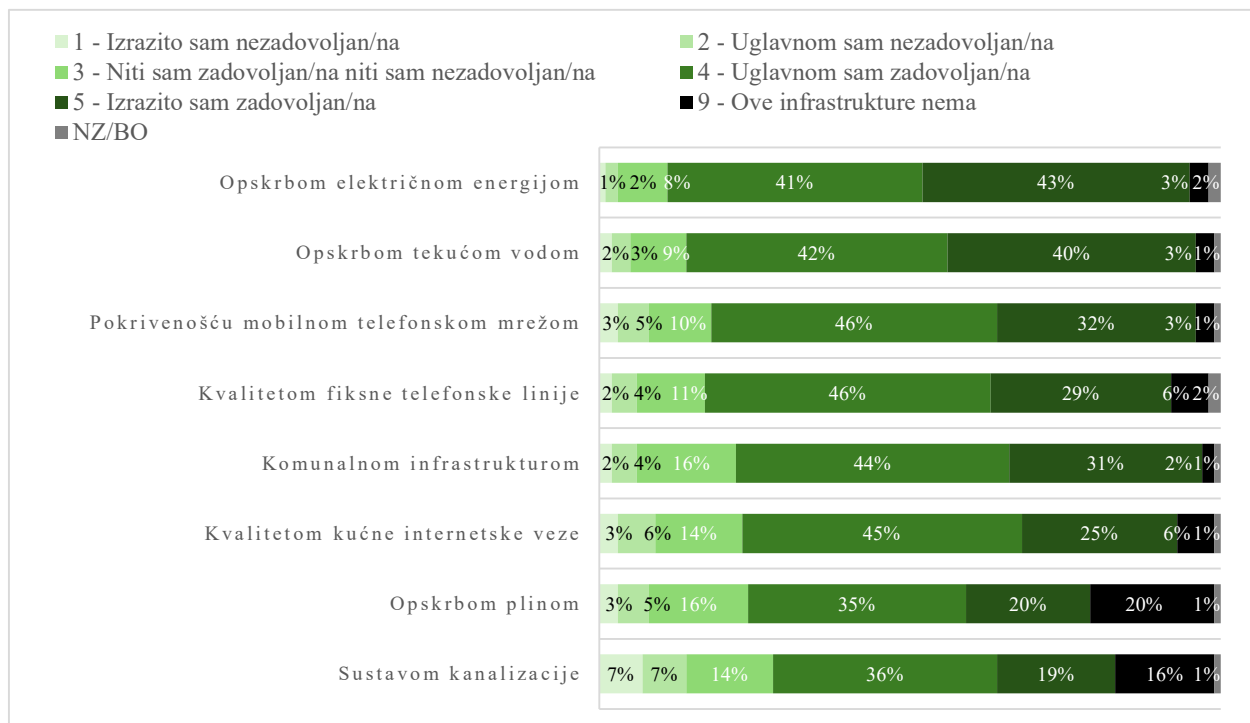
- ✓ Prosječna veličina kuće/stana u kojoj ispitanici žive je 100 m² (u prosjeku u kući/stanu živi troje ukućana).
- ✓ Više od 2/3 ispitanika živi u kući ili stanu kojeg su naslijedili ili sami kupili/izgradili.
- ✓ Najveći udio ispitanika živi s partnerom i djecom (1/3) te s više generacija zajedno (gotovo 1/3), dok manje od 1/4 živi s bračnim partnerom bez djece, a 1/10 žive sami.

Grafički prikaz 1. Zadovoljstvo stambenim uvjetima

- ✓ Više od 3/4 ispitanika je općenito zadovoljno infrastrukturnom opremljenošću svoga mjesta stanovanja.

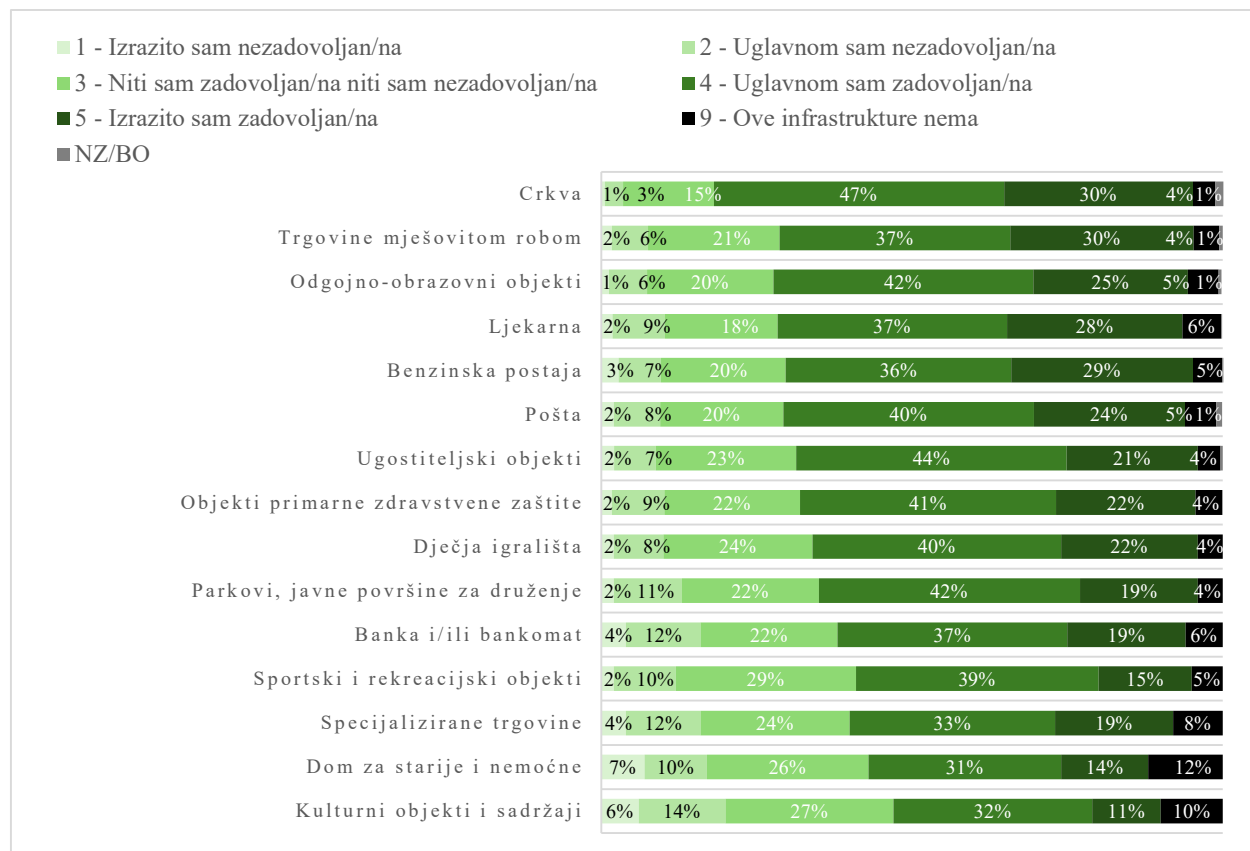
Grafički prikaz 2. Zadovoljstvo infrastrukturnom opremljenošću stambenog prostora

Dostupnost i kvaliteta sadržaja, usluga i prometa

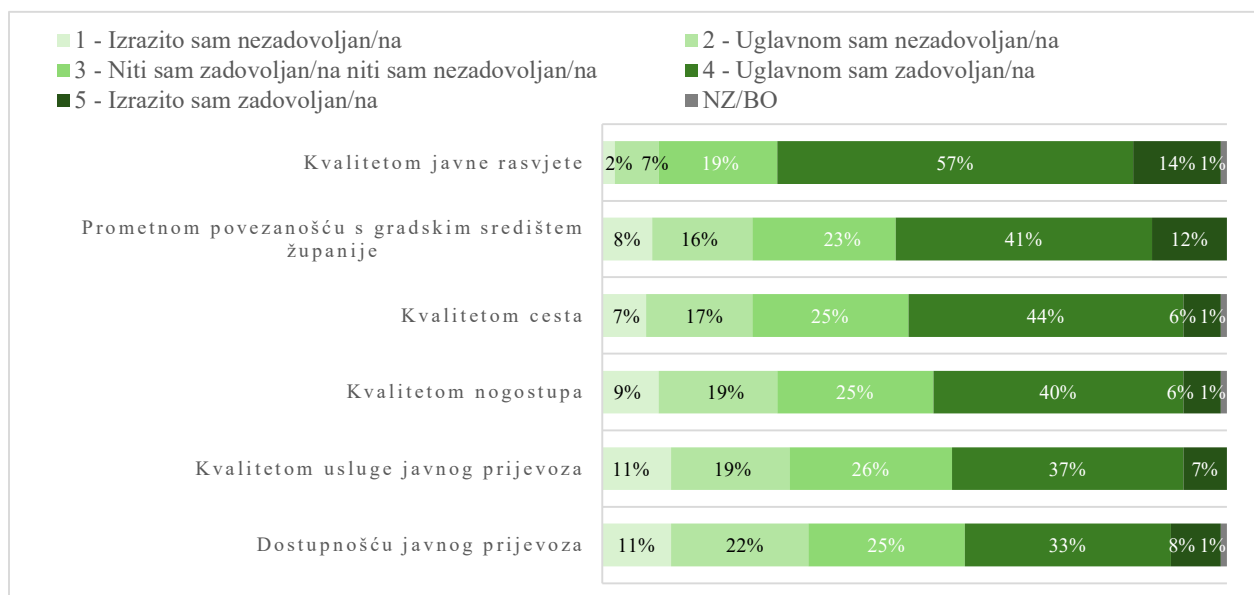
- ✓ Više od 2/3 ispitanika je općenito zadovoljno sadržajima i uslugama u mjestu stanovanja i bližoj okolici.

Grafički prikaz 3. Zadovoljstvo sadržajima i uslugama

- ✓ Najčešće korišteno prijevozno sredstvo je osobni automobil kojeg preko 2/3 ispitanika koristi stalno (manje od 1/10 ispitanika koristi autobus, vlak ili bicikl stalno kao prijevozno sredstvo).
- ✓ Više od polovice ispitanika dnevno provede u putovanju do 30 minuta, dok još 1/3 ispitanika provede između 30 i 120 minuta.
- ✓ Najčešći razlozi putovanja izvan mjesta stanovanja su nabavka potrepština u trgovini, posao, obavljanje obveza u javnim servisima (pošta, banka) i posjet zdravstvenim institucijama.

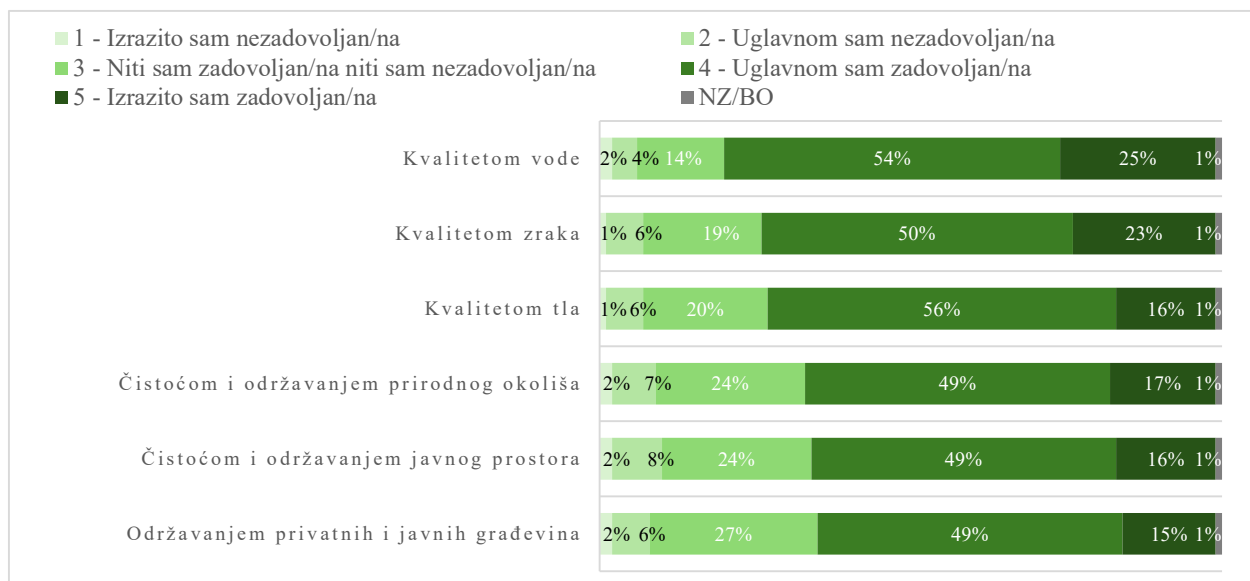
Grafički prikaz 4. Zadovoljstvo prometnom infrastrukturom

Prirodno i životno okruženje

- ✓ Ispitanici su najviše zabrinuti zbog elementarnih nepogoda, klimatskih promjena, zagađenosti hrane i iscrpljivanja prirodnih dobara (više od 4/5 ispitanika), a najmanje zbog zagađenja bukom i smanjenja obradivih površina zbog gradnje.
- ✓ Što se ekološkog ponašanja tiče, ispitanici najviše sudjeluju u aktivnostima odvajanja papira, plastične ambalaže i/ili stakla (gotovo polovica to uvijek radi), kompostiranju otpada (više od 1/3 to uvijek radi) te štednji vode i energije u kućanstvu (gotovo 1/3 to uvijek radi).
- ✓ S druge strane, manje od 1/5 uvijek ili često izbjegava jesti meso zbog zaštite okoliša te novčano donira ili potpisuje peticije i kampanje ekoloških udruga za zaštitu okoliša.

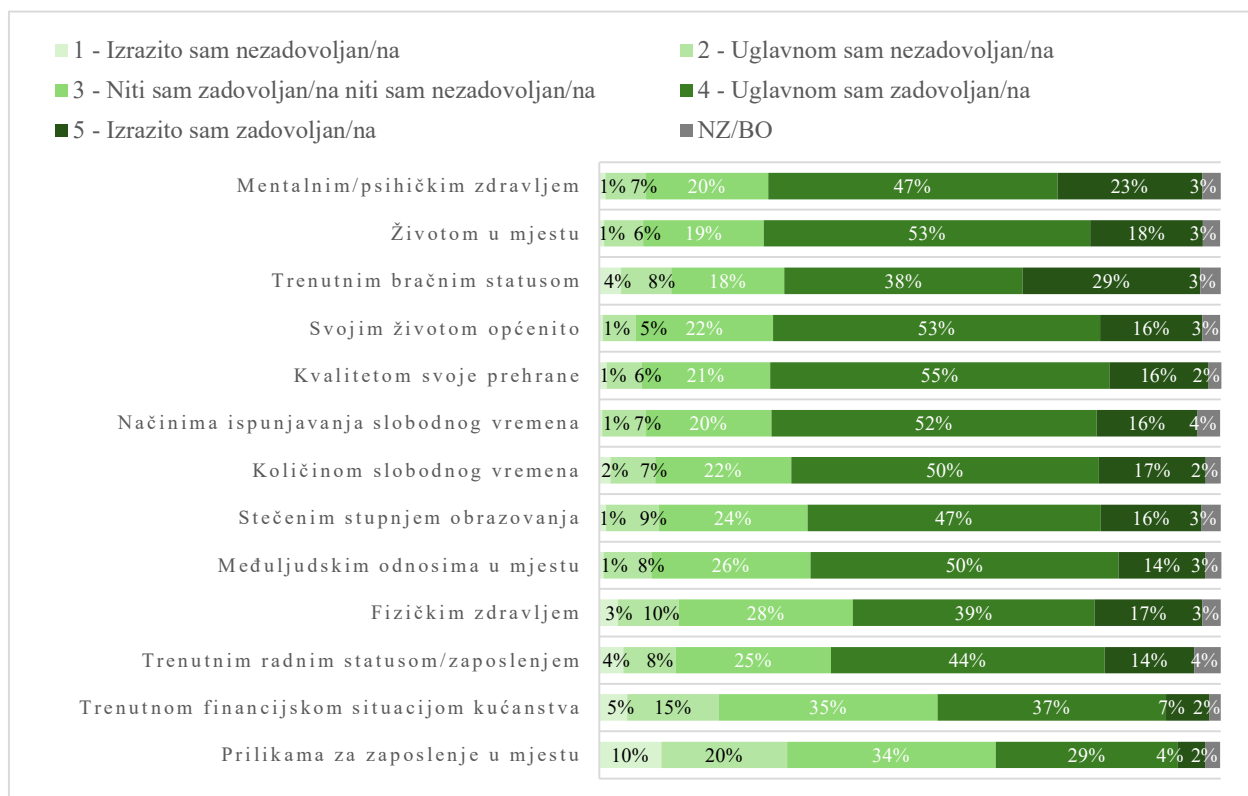
Grafički prikaz 5. Zadovoljstvo prirodnim i životnim okruženjem

Osobna kvaliteta života

- ✓ Najveći udio ispitanika (više od 2/3) završio je srednju razinu obrazovanja.
- ✓ Više od polovice ispitanika je zaposleno, dok ih je 1/3 u mirovini – 3/4 zaposlenih radi u tercijarnom sektoru zaposlenja i javnim službama (svega 4% zaposleno je u primarnom sektoru poljoprivrede, ribarstva, stočarstva i šumarstva).
- ✓ Gotovo 2/3 ispitanika živi u braku ili izvanbračnoj zajednici s partnerom.
- ✓ Nešto manje od polovice ispitanika ističe kako njihovo kućanstvo uglavnom ili u potpunosti može zadovoljiti osnovne životne potrebe ukućana.
- ✓ Preko polovice ispitanika procjenjuje svoje zdravstveno stanje dobrim ili izrazito dobrim.
- ✓ Slobodno vrijeme ispitanici najčešće ispunjavaju druženjem s obitelji i prijateljima, gledanjem TV-a, surfanjem na Internetu i društvenim mrežama, ali i kuhanjem te pospremanjem doma.
- ✓ Slobodno vrijeme najmanje provode u lovu i ribolovu, aktivnostima udruga, igranju video igara i izradi ručnog rada.
- ✓ Ispitanici općenito iskazuju nisku razinu članstva u organizacijama – najveći broj ispitanika članovi su vjerskih organizacija, knjižnice, vatrogasnog, lovačkog ili nekog drugog saveza ili društva i sindikata, a najmanje lokalne akcijske grupe, zadruge i humanitarne organizacije.

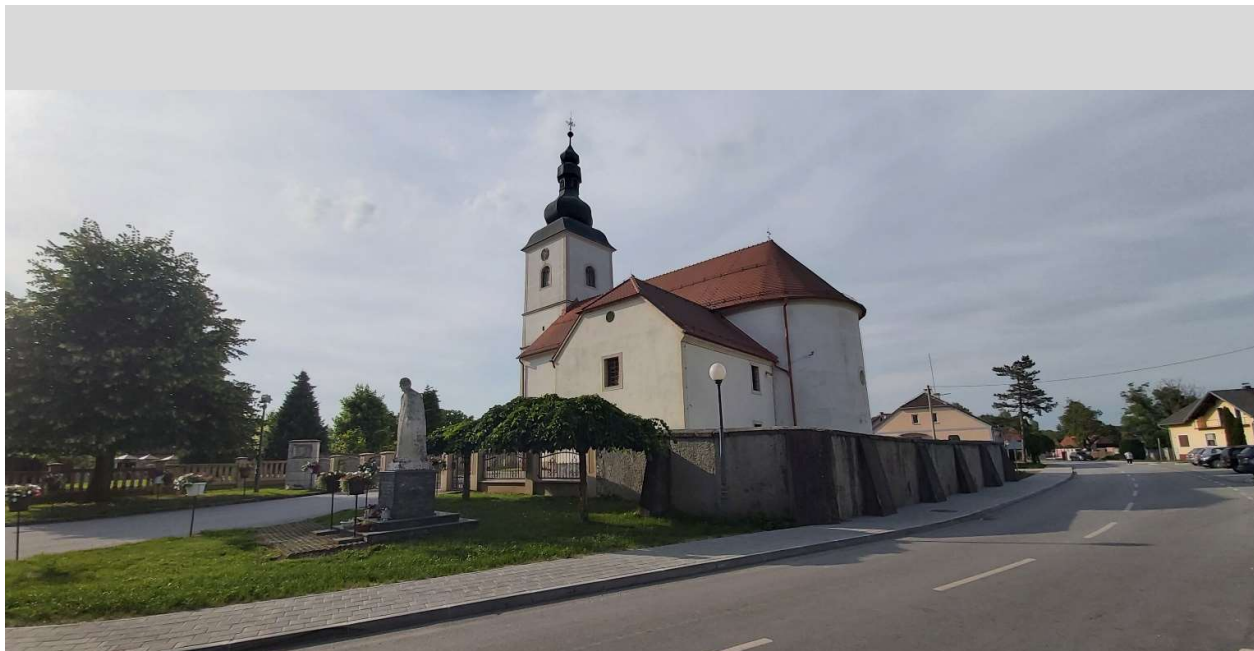
Grafički prikaz 6. Zadovoljstvo aspektima osobne kvalitete života

Društveni život

- ✓ U svrhu druženja i provođenja zajedničkog vremena ispitanici se najčešće druže sa susjedima i sumještanima te prijateljima.
- ✓ Više od polovice ispitanika ističe kako uvijek može računati na podršku svoje obitelji, 1/3 uvijek može računati na podršku prijatelja, a 1/4 uvijek može računati na podršku susjeda i sumještana.
- ✓ Više od 2/3 ispitanika ističe kako se ljudima u njihovim mjestima stanovanja može vjerovati, poštteni su te su spremni pomoći drugim sumještanima.
- ✓ Više od 3/4 ispitanika se osjeća sigurno u svom trenutnom mjestu stanovanja.

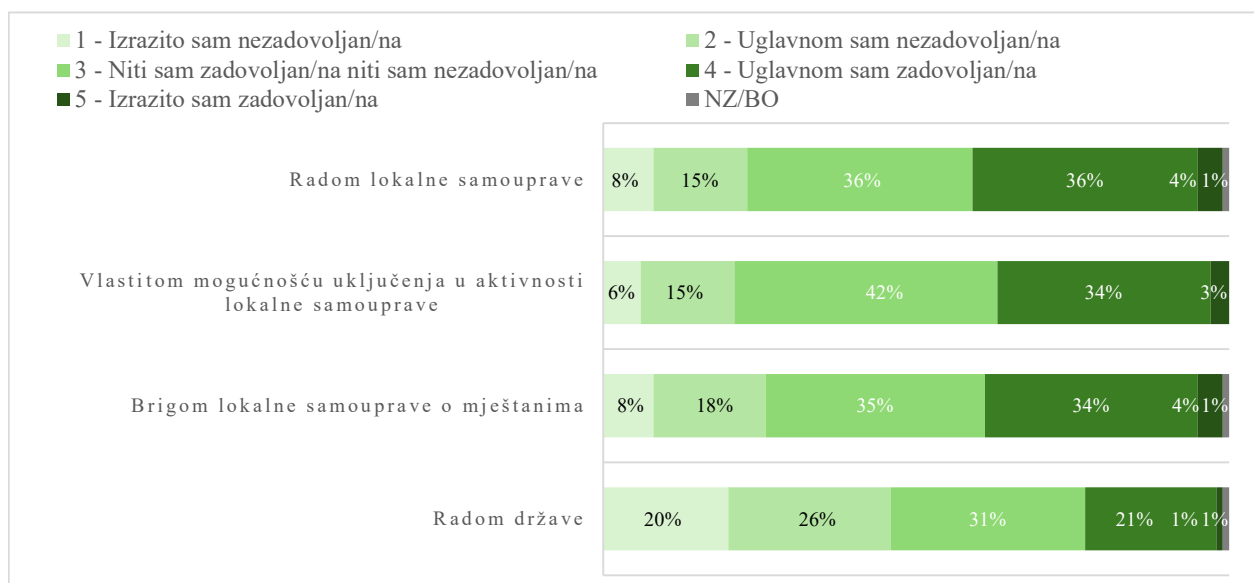
- ✓ 3/4 ispitanika iskazuje osjećaj pripadnosti od lokalne razine susjedstva sve do nacionalne razine.
- ✓ Također ističu i snažnu identifikaciju sa svojom ruralnom zajednicom, a najviše se ističe važnost poznanstava i prijateljstva, budućnosti ruralne zajednice i sreća bivanja dijelom ruralne zajednice.

Politički život

- ✓ Najviše povjerenje ispitanici iskazuju u odgojno-obrazovni sustav, zdravstveni sustav i policiju, a najmanje povjerenja iskazuju u državna tijela vlasti i pravosudni sustav.
- ✓ Oko 2/3 ispitanika nastoji glasati na svakim izborima, ali manje od polovice ispitanika je zainteresirano za političke teme važne za njihovu lokalnu zajednicu, dok ih se manje od 1/3 uključuje u rasprave važne za njihovo mjesto stanovanja.
- ✓ Više od 2/3 ispitanika nije sudjelovalo u niti jednoj političkoj aktivnosti u posljednjih godinu dana.

Grafički prikaz 7. Zadovoljstvo upravljanjem

Religijski život

- ✓ Više od 90% ispitanika pripada rimokatoličkoj religiji, 4% pravoslavnoj i 3% ne pripada niti jednoj religiji.
- ✓ Nešto manje od 1/3 smatra se uvjerenim vjernicima, dok se polovica ne razlikuje od većine drugih vjernika.

Zadovoljstvo životom u mjestu i rezidencijalne preferencije u budućnosti

- ✓ Više od 2/3 ispitanika zadovoljno je svojim životom općenito, a gotovo 3/4 svojim životom u trenutnom mjestu stanovanja.
- ✓ Više od 3/4 ispitanika namjerava u budućnosti živjeti u trenutnom mjestu stanovanja, odnosno gotovo 2/3 ističe da će sigurno ostati živjeti u svojoj ruralnoj zajednici.
- ✓ Nekolicina koja namjerava napustiti trenutno mjesto stanovanja najviše namjerava otići u neku drugu europsku državu ili u neki veći grad u Hrvatskoj.

Poljoprivreda i uzgoj hrane

- ✓ 46% ispitanika se ne bavi poljoprivredom, dok se 43% bavi poljoprivredom isključivo za osobne potrebe (samo 3% ispitanika se bavi poljoprivredom kao primarnim izvorom prihoda, a još 11% se bavi poljoprivredom uz stalan posao).
- ✓ Ključni razlozi bavljenja poljoprivredom za one koji se njome bave su proizvodnja svježih i zdrave hrane, zaštita prirode i okoliša, ušteda novca te poljoprivredu vide kao način provođenja slobodnog vremena, dok je najmanje važan razlog prodaja.

- ✓ Velika većina ispitanika viškove svoje poljoprivredne proizvode podijeli s drugima.
- ✓ Ključni razlozi prestanka bavljenja poljoprivredom su ponajprije nezainteresiranost za bavljenje poljoprivredom (gotovo polovica ispitanika), ali i mišljenje da je preskupo baviti se poljoprivredom, određeni ispitanici se smatraju prestarima te postoji nedostatak poljoprivrednog zemljišta.

MLADI IZ HRVATSKIH RURALNIH PODRUČJA

Poseban dio projekta uključivao je istraživanje populacije mladih iz ruralnih područja (18-34 godine) i njihove namjere ostanka u trenutnom ruralnom području. Korišten je pristup mješovitih metoda, a ukupno je provedeno 37 polustrukturiranih intervjua te anketno istraživanje (N=351) s ruralnim mladima. Rezultati ove istraživačke dionice preuzeti su iz doktorskog rada izrađene u sklopu projekta „SECRURAL“ dr. sc. Brune Šimca.

- ✓ Sudionici obje dionice istraživanja iskazuju relativno zadovoljstvo kvalitetom života u trenutnom mjestu stanovanja.
- ✓ U pogledu objektivne kvalitete života, sudionici istraživanja imaju prosječna mjesečna primanja koja im osiguravaju relativnu ekonomsku sigurnost, većina ih je zaposlena, a velika većina ocjenjuje svoje zdravlje dobrim ili iznimno dobrim te navodi visoku dostupnost većine sadržaja, usluga i infrastrukture.
- ✓ U pogledu subjektivne kvalitete života, sudionici istraživanja najzadovoljniji su vlastitim stambenim prostorom i njegovom infrastrukturnom opremljenošću, životom općenito te prirodnim i životnim okruženjem.
- ✓ Nešto su manje zadovoljni uslugama, prometnom infrastrukturom i povezanošću, a najmanje upravljanjem i osnovnim pravima.
- ✓ Rezultati o društvenoj integraciji mladih iz ruralnih područja su izrazito polarizirani.
- ✓ Sudionici istraživanja ističu snažnu podršku i pomoć obitelji i prijatelja, razvijeno povjerenje u susjede i opće prihvaćanje ljudi različitih nacionalnosti i uvjerenja.
- ✓ Sudionici istraživanja iskazuju snažnu ruralnu identifikaciju, koja se vidi kao najjači integrativni čimbenik za mlade u ruralnim područjima, dok

je istovremeno uočena niska razina povjerenja u institucije i percepcija nepravde u hrvatskom društvu.

- ✓ Iako postoji relativno izražen altruizam sumješтана i općenito poštivanje društvenih pravila, među mladima iz ruralnih područja postoji gotovo potpuni nedostatak formalne društvene i političke participacije.
- ✓ Konačno, posljednji dio empirijskog istraživanja odnosio se na namjeru ostanka i glavne odrednice koje su povezane s tom namjerom.
- ✓ U kvantitativnoj dionici istraživanja 60% ispitanika namjerava ostati i nastaviti živjeti u trenutnom mjestu stanovanja, dok 21% namjerava odseliti (19% je još neodlučno).
- ✓ U kvalitativnoj dionici istraživanja 26 od ukupno 37 sugovornika izrazilo je namjeru ostanka, dok je njih 11 izrazilo namjeru napuštanja trenutnog ruralnog područja.
- ✓ U kvantitativnoj dionici istraživanja veću namjeru ostanka iskazuju mladi koji pripadaju starijoj dobnoj skupini (25-34), nižeg su ili srednjeg obrazovanja, trenutno su u bračnoj/partnerskoj vezi, ocjenjuju svoje zdravlje lošim ili su neodlučni u ovoj procjeni, zadovoljni su stambenim uvjetima, iskazuju snažnu ruralnu identifikaciju i iskazuju veći interes za lokalnu politiku.
- ✓ U kvalitativnoj dionici istraživanja najvažnije društvene odrednice namjere ostanka mladih u hrvatskim ruralnim područjima su ruralna identifikacija, ali i zadovoljstvo trenutnim životom u ruralnom naselju, ustaljenim obiteljskim životom i trenutnim zaposlenjem.
- ✓ Usporedba rezultata obje dionice istraživanja pokazuje važnost ruralne identifikacije u namjeri ostanka mladih u hrvatskim ruralnim područjima.

PREPORUKE NA TEMELJU PROJEKTNIH REZULTATA

Provedeno je istraživanje pokazalo da je situacija u suvremenim ruralnim područjima u Hrvatskoj vrlo složena i daleko od savršene te su istaknuti objektivni nedostaci koji se ne smiju zanemariti. Međutim, iskazi ruralnih sugovornika ukazuju i na to da su ova područja itekako aktivna te relevantna kao prostori posebnog oblika društvenog življenja, kojeg i na početku 21. stoljeća obilježavaju određene specifičnosti. U isto vrijeme, ruralna se područja također prilagođavaju različitim modernizacijskim procesima te odgovori sugovornika ukazuju na izazove usklađivanja suvremenih razvojnih kretanja uz istodobno zadržavanje ruralnih identitetskih specifičnosti koje opisuju kao pozitivne. Radi važnosti očuvanja i razvoja ruralnih područja, zbog ljudi koji u tim područjima svakodnevno žive i rade te, šire gledajući, zbog njihove ekonomske, političke, socio-kulturne i ekološke relevantnosti, koje su sve više prepoznate u službenim strategijama i programima na razini Hrvatske i Europske unije, nužno je razumjeti ukupnost kvalitete života i društvene otpornosti ruralnog stanovništva.

Na temelju projektnih istraživačkih rezultata te preuzeto iz doktorskih radova izrađenih u sklopu projekta „SECRURAL“ dr. sc. Vladimira Ivanovića i dr. sc. Brune Šimca, slijedi nekoliko temeljnih preporuka za strategije ruralnog razvoja kao i buduća znanstvena istraživanja:

- ✓ Vezano za izradu detaljnijih kompozitnih indeksa razvijenosti hrvatskih ruralnih naselja, koji bi uz ekonomske uključivali i druge socijalne i ekološke pokazatelje, potrebno je premostiti nekoliko metodoloških problema. Prvo, najpouzdaniji i najsveobuhvatniji podaci o hrvatskim ruralnim naseljima i stanovništvu prikuplja i obrađuje Državni zavod za statistiku RH. Međutim, predugačko je razdoblje od 10 godina između popisa stanovništva unutar kojeg dolazi do značajnih promjena u statističkim podacima pa bi se ta kretanja trebala češće pratiti. Također, s obzirom da u podacima nema jasne definicije urbanih i

ruralnih naselja, već je napravljena podjela na naselja, općine i gradove, izdvajanje ruralnih naselja koja pripadaju općinama ili gradovima može ovisiti o različitim kriterijima istraživača (npr. broj stanovnika, veličina naselja, bavljenje primarnim djelatnostima poput poljoprivrede itd.), što dovodi do poteškoća pri usporedbi rezultata. Drugo, za hrvatska ruralna naselja se ne prikupljaju podaci za neke od indikatora čime su ona zaključena za mogućnost izrade sveobuhvatnijeg indeksa razvijenosti kakav imaju neke druge zemlje Europske unije (npr.

<https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC70486>).

Treće, podaci koji se prikupljaju od strane različitih statističkih agencija (DZS, Eurostat, OECD i dr.) ne prikupljaju se sustavno na jednakim razinama unutar jednakih vremenskih intervala. Tako se neki podaci, ako i postoje, prikupljaju samo na NUTS1 razini RH, drugi na NUTS2 razini grube podjele na Panonsku, Jadransku, Sjevernu Hrvatsku i Grad Zagreb, a rijetko se izvan DZS-a prikupljaju podaci na NUTS3 (LAU1) razini 21 županije, odnosno onoj koja bi ovdje bila najkorisnija, a to je NUTS3 (LAU2) razini općina. Ukoliko se žele izrađivati učinkoviti i djelotvorni dokumenti, politike i strategije ruralnog razvoja u RH, nužno je imati ažurne i relevantne podatke na koje se pri tome moguće osloniti.

- ✓ Ozbiljna prepreka ikakvoj sustavnoj zajedničkoj strategiji ruralnog razvoja, a koja je bila vidljiva kroz provedbu svih istraživačkih dionica projekta, jest neujednačenost razvijenosti hrvatskih ruralnih područja. Tako postoje regije u kojima je većina ruralnih naselja s vrlo niskim društveno-ekonomskim indeksom razvijenosti, od kojih neka ulaze u kategoriju potpomognutih područja, te bilježe niz negativnih demografskih i gospodarskih trendova. S druge strane, postoje regije, posebice one na jadranskoj obali s razvijenom turističkom djelatnošću, koje bilježe pozitivna kretanja u ruralnim naseljima visokih indeksa razvijenosti. Raditi intenzivno na ublažavanju razlika u razvijenosti hrvatskih ruralnih naselja, dok se istodobno brine o zadržavanju njihovih raznolikosti i specifičnosti (nema „jednog recepta za sve“) nužno je pri oblikovanju razvojnih strategija.

-
- ✓ Dodatna razlika koja je uočena tijekom istraživanja vezano za kvalitetu života i težinu izazova s kojima se suočava ruralno stanovništvo i ruralni prostori jest između onih naselja koja se fizički nalaze blizu većih gradskih središta i onih koji nisu. Gradovi tako relativno dobro služe kao neka vrsta nadomještanja određenih nedostataka u samim ruralnim naseljima (npr. mogućnosti zaposlenja, zdravstvene usluge, kulturne institucije i aktivnosti, vrtići i škole, trgovine i dr.). Taj potencijal treba iskoristiti i razvijati ga (npr. bolja prometna povezanosti, jačanje takvih kapaciteta u gradovima kako bi mogli još bolje opsluživati obližnja ruralna naselja i sl.).
 - ✓ Nužno je uzeti u obzir i potrebe različitih društvenih skupina koje žive u ruralnim područjima. Stoga treba pripaziti na indikatore kvalitete života koji se razlikuju među, primjerice, mladima, mladim obiteljima, stanovništvom srednje i starije dobi, poljoprivrednicima i nepoljoprivrednicima, ženama i muškarcima itd., jer se radi o različitim podskupinama sa specifičnim potrebama.
 - ✓ Objektivni nedostaci na koje ruralni stanovnici i dionici upozoravaju, a koje još uvijek treba prevladati tiču se potrebe **poboljšanja dostupnosti i kvalitete javnih usluga poput vrtića i osnovnih škola** kako bi se zadržalo ili privuklo mlade i obitelji s djecom. Mladi uz to traže **jačanje kulturnih i društvenih sadržaja i usluga**. Za sve skupine, a posebice žene te starije i bolesne, važno je i **poboljšanje dostupnosti i kvalitete osnovne zdravstvene zaštite**. Tamo gdje postoji mogućnost telemedicine, primijećeno je da je potrebno bolje educirati i informirati ruralno stanovništvo o tim uslugama. Potrebno je **adresirati nisku ponudu poslova** za sve, a pogotovo za visokoobrazovane i za žene, kroz poticanje bavljenja poljoprivredom, ali i otvaranje poslova iz drugih gospodarskih grana. Nužno je **poboljšanje prometne infrastrukture i povezanosti** u ruralnim naseljima, kako bi se lakše i brže moglo doći od jednog naselja do drugog, obližnjih i udaljenijih gradova, a što uključuje kako ulaganje u bolji, sigurniji, pouzdaniji i dostupniji javni prijevoz (autobusi, željeznica) tako i ulaganje u bolje ceste, željezničke pruge i sl. Nadalje, s obzirom da se ljudi većinom oslanjaju na osobne automobile, alternativa za poboljšanje

prometne povezanosti može biti u obliku subvencija za troškove goriva, za kupnju osobnih automobila i za stjecanje vozačkih dozvola. Na ovaj način se barem djelomično može pomoći ruralnoj populaciji i olakšati im pristup uslugama i sadržajima u obližnjim gradovima.

- ✓ Vezano za bavljenje poljoprivredom, **važno je osnaživanje malih poljoprivrednih proizvođača**, koji su izuzetno bitni za ostvarivanje ekonomskih i ekoloških ciljeva poljoprivrednih politika, kako onih vezanih za osiguravanje kratkih lanaca opskrbe koji su ekološki održiviji i ekonomski isplativiji tako i vezano za prehrambenu nacionalnu sigurnost zemlje, koja se u bilo kakvoj krizi poput nedavne pandemije COVID-19 može osloniti na svoje izvore zdrave i domaće hrane. Nužno je poticati proizvodnju vlastite hrane te smanjivati ovisnost o njenom uvozu putem pažljivo promišljenih subvencija i potpora koje se temelje na sustavnoj poljoprivrednoj politici koja kroz podršku, promociju i pravedne cijene otkupa i plasmana potiče uzgoj, preradu i prodaju poljoprivrednih proizvoda. Na taj se način potiče očuvanje poljoprivrede, autohtonih kultura i životinja, ublažava se ekonomski pritisak rastućih cijena namirnica te se umanjuje ovisnost ruralnih područja o okolnim gradovima te jača nacionalna prehrambena samodostatnost.
- ✓ **Zaštita prirode i okoliša**, čija je očuvanost jedna od glavnih specifičnih prednosti života u ruralnim područjima prema sudionicima istraživanja, također je važna dimenzija koju treba uzeti u obzir u suvremenim strategijama ruralnog razvoja. U turistički razvijenim regijama, važno je štiti okoliš od zagađenja koje sa sobom nosi masovni turizam te tražiti održivije načine turističkih djelatnosti za ruralna područja, poput agroturizma koji bi bio manje intenzivan, kroz cijelu godinu, a ne samo jednosezonski te nudio domaću hranu, čist okoliš i osjećaj mira, slobode i sigurnosti kojeg pruža prirodni okoliš.
- ✓ Subjektivni aspekti kvalitete života na koje sugovornici ukazuju da je potrebno bolje razvijati odnose se na **jačanje mogućnosti aktivnije političke i društvene participacije u životu i razvoju njihovih ruralnih područja**. To uključuje jačanje civilnog društva, odnosno različitih

udruga, društava i organizacija te zadruga i LAG-ova koji aktivno rade na poboljšanju određenih aspekata ruralne kvalitete života. Poticanjem civilnog društva koje kroz svoje djelovanje može pokretati projekte za financiranje od države i Europske unije važno je za decentraliziraniji ruralni razvoj, a omogućilo bi izradu fokusiranih projekata koji adresiraju specifične probleme na razini ruralnih naselja, potaknulo aktivniju participaciju i komunikaciju između lokalnih i regionalnih samouprava te mještana i njihovih općina, pomoglo u očuvanje kulturne i nematerijalne baštine hrvatskih ruralnih područja te jačanju društvene kohezije u njima, što sugovornici također navode kao jednu od glavnih specifičnih prednosti života u ruralnim područjima.

- ✓ Rezultati istraživanja pokazala su da ruralni stanovnici samostalno razvijaju određene „strategije snalaženja“ suočeni s različitim socijalno-ekološkim izazovima. Uočeno je da otpornost ruralnih prostora i stanovništva u najvećoj mjeri ovisi o tzv. kapacitetima snalaženja i kapacitetima prilagodbe, a najmanje o transformativnim kapacitetima (prema podjeli Kecka i Sakdapolraka 2013, <https://www.jstor.org/stable/23595352>). Drugim riječima, hrvatski ruralni stanovnici se najviše oslanjaju na vlastite resurse kako bi održali postojeću kvalitetu života, dok imaju mnogo manje resursa za daljnje unaprjeđenje svoje kvalitete života. Kapaciteti snalaženja i kapaciteti prilagodbe u velikoj mjeri proizlaze iz dvaju glavnih specifičnih prednosti ruralnog načina života, snažnih međuljudskih veza, društvene kohezije i veza solidarnosti te dostupnosti i čistoće prirodnog okoliša i njegova korištenja za zdrav i samodostatan život kroz uzgoj i proizvodnju zdrave hrane za vlastite potrebe ili provođenje slobodnog vremena. Međutim, nužno je ulagati i u transformativne kapacitete kako ruralni prostori ne bi bili pasivni prostori koji stoje na mjestu ili stagniraju, već dinamični prostori koji se uspješno razvijaju. U tom smislu je potrebno ulagati u potencijale postojećih ruralnih kapaciteta: **moгуćnosti korištenja prirodnog okoliša za bavljenje poljoprivredom za osobne potrebe i prodaju, kao i druge oblike nepoljoprivrednih aktivnosti; razvoj jačih lokalnih samouprava te bolju komunikaciju i suradnju s lokalnim stanovništvom; razvoj**

lokalnih udruženja i društava kako bi se potaknulo jače povezivanje i aktivno sudjelovanje lokalnog stanovništva; razvoj projekata usmjerenih na poboljšanje specifičnih problema lokalnih zajednica (npr. briga za starije stanovništvo); i drugi oblici iskorištavanja resursa iz šire društveno-političke arene za poboljšanje ruralne kvalitete života.

- ✓ Zanimljivo je da je usprkos nizu socijalno-ekoloških izazova i nedostataka koje sugovornici navode vezano za život u ruralnim naseljima većina iskazala generalno zadovoljstvo vlastitom kvalitetom života. To se prije svega odnosi na specifične prednosti ruralnog načina življenja poput **snažnog zajedništva i veza solidarnosti, samodostatnosti, bliskog suživota s prirodnim okolišem te mogućnost vlastite poljoprivredne proizvodnje**. Na ovaj način sami ruralni stanovnici jasno ističu ona mjesta koja smatraju vrijednima zaštititi u ruralnim razvojnim strategijama (npr. prirodni okoliš kada se govori o turističkom razvoju, međuljudske veze kada se provode socijalne ili kulturne mjere i politike i sl.), ali i unaprijeđivati jer se radi o mjestima gdje se pozitivno percipiraju već postojeći razvijeni kapaciteti otpornosti, čijim bi se jačanjem dodatno poboljšala njihova kvaliteta života.
- ✓ Posebnu kategoriju u ovom projektu činili su ruralni mladi. Oni ističu određene objektivne i subjektivne prednosti ruralnog života zbog kojih imaju namjeru ostanka. Međutim, navode i izazove s kojima se suočavaju, a koje bi svakako trebalo uzeti u obzir pri izradi strategija razvoja usmjerenih na ovo najvitalnije radno-sposobno i reproduktivno stanovništvo, o čijem ostanku i dobroj kvaliteti i zadovoljstvu svojim ruralnim životom ovisi ne samo opstanak, već i dinamični razvoj i uspjeh ruralnih područja. Što se objektivne kvalitete života tiče, mladi imaju **prosječna mjesečna primanja koja im omogućuju relativnu ekonomsku sigurnost, većina ih je zaposlena, svoje zdravstveno stanje procjenjuju dobrim ili izrazito dobrim te dostupnošću većine sadržaja, usluga i infrastrukture**. U pogledu subjektivne kvalitete života **najviše su zadovoljni vlastitim stambenim prostorom i njegovom opremljenošću te prirodnim okolišem. Najbolje**

evaluiraju domenu društvenih odnosa, ističući snažnu podršku i pomoć obitelji i prijatelja, razvijeno povjerenje u druge sumještane te općenito prihvaćanje ljudi različitih etniciteta, opredjeljenja i uvjerenja. **Manje su zadovoljni ponudom sadržaja i usluga namijenjenih za mlade te prometnom infrastrukturom i povezanošću.** Daleko su **najmanje zadovoljni upravljanjem ruralnim područjima i poštivanjem njihovih osnovnih prava.** Dakle, dok s jedne strane iskazuju snažnu ruralnu identifikaciju, te razvijen altruizam sumještana i opće poštivanje društvenih pravila, također iskazuju nisko povjerenje u institucije, percipiraju snažne nepravедnosti u hrvatskom društvu, a uočen je i potpuni izostanak formalne društvene i političke participacije mladih iz ruralnih područja.

- ✓ Konačno, pad interesa javnosti i medija za tematiku sela, seoskog stanovništva i poljoprivrede prati i primjetan pad interesa socioloških istraživanja u Hrvatskoj vezano za ruralna područja i njihovo stanovništvo, usprkos dugoj i vrijednoj tradiciji domaće ruralne sociologije. Međutim, uzevši u obzir činjenicu da prema posljednjim podacima u ruralnim naseljima i dalje živi oko 40% hrvatskog stanovništva, a da ruralna područja čine, ovisno o izvorima, 80-90% hrvatskog teritorija, radi se o populaciji i prostoru kojima je važno nastaviti se baviti kroz sustavna i kontinuirana znanstvena istraživanja. Zbog iznimne važnosti i uloge koju ruralna područja oduvijek imaju u socijalnom, ekonomskom, političkom, identitetskom i ekološkom smislu, a uzimajući u obzir mnoge suvremene promjene koje ih čine nešto drugačijim predmetom istraživanja na početku 21. stoljeća nego što je to, primjerice, bilo u 20. st., nužno je revitalizirati sociološka istraživanja fokusirana na ruralno stanovništvo i različite aspekte života i rada u ruralnom prostoru, a koja ujedno prate određene novine u teorijskim i metodološkim pristupima iz međunarodne ruralne sociologije.

ZAKLJUČNO

Hrvatska ruralna područja i njihovo stanovništvo nalaze se danas u teškoj situaciji, suočeni s ozbiljnim demografskim, socijalnim, ekonomskim i ekološkim izazovima. Treća je modernizacija od 1990-ih naovamo donijela posebno velike izazove za hrvatska ruralna područja, koji se posljednja tri desetljeća dodatno usložavaju i intenziviraju. Postsocijalističko razdoblje tranzicije u demokratski liberalni kapitalistički sustav zahtijevao je dugotrajnu prilagodbu cjelokupnog hrvatskog društva, uključujući i sela, novom socijalnom, političkom, ekonomskom, kulturnom pa i ekološkom kontekstu. Ratno i poslijeratno razdoblje ostavilo je teške izazove u smislu demografije, materijalne obnove infrastrukture i okoliša, ali i poremećaja u socijalnoj strukturi. Međutim, Hrvatsku nisu zaobišla niti šira globalna kretanja, procesi globalizacije, modernizacije, urbanizacije i industrijalizacije, prodor novih komunikacijskih tehnologija i tehnoloških inovacija. Uz sve navedeno, globalna ekološka kriza danas pogađa i Hrvatsku i njena ruralna područja pa je dodatni zahtjev svake strategije ruralnog razvoja da bude usklađena sa suvremenim ekološkim načelima. Bez detaljnijeg ulaska u svaku od ovih dimenzija promjena, možda je najvažnije reći da je Hrvatska kroz godine bilježila značajno smanjenje udjela ruralnog u ukupnom stanovništvu te je prema kriterijima OECD-a 2021. godine imala 42,8% ruralnog stanovništva (dok drugi izvori iskazuju i niže postotke). Bez stanovnika koji tu žive i koji mogu biti nositelji promjena i strategija razvoja, sve ruralne politike i strategije padaju u vodu.

Međutim, usprkos dramatičnim promjenama kroz koje prolazi tijekom modernizacijskih procesa, selo u Hrvatskoj uspijeva zadržati svoju vrijednost kao poseban prostor čovjekova življenja, u fizičkom i materijalnom kao i simboličko-vrijednosnom i identitetskom smislu. U isto vrijeme, selo danas dobiva sve veći značaj, što je vidljivo iz europskih i međunarodnih razvojnih dokumenata. To prije svega proizlazi iz činjenice da, uz stanovništvo koje tamo živi i radi, ruralna područja površinski prekrivaju gotovo polovicu Europe (44%; EC, 2018) i veliku većinu hrvatskog teritorija (80-90%, ovisno o izvorima). Nadalje, ona posjeduju značajna kulturna i prirodna bogatstva, a poljoprivreda postaje sve značajnija s porastom svjetskog stanovništva,

rastom potrebe za kvalitetnijom prehranom, ali i kao važan čimbenik prehrambene nacionalne sigurnosti. Danas, kada svijet propituje perspektive opstanka čovječanstva u socijalno-ekološkom smislu, sela, a time i hrvatska sela, imaju što za ponuditi kao odgovor na globalne i lokalne krize. Od ulaska Hrvatske u Europsku uniju otvorile su se nove prilike da se pomoću strateških financijskih potpora poveća konkurentnost i prepoznatljivost hrvatskih ruralnih prostora.

Uspostavni znanstveno-istraživački projekt „Socijalno-ekološki izazovi ruralnog razvoja: objektivni i subjektivni pokazatelji otpornosti hrvatskih ruralnih socijalno-ekoloških sustava – SECRURAL“ (UIP-2019-04-5257), kojeg je financirala Hrvatska zaklada za znanost, od 2020. do 2024. godine, pokušao je dati odgovore na neka od ovih pitanja. Ruralna su područja definirana kao dinamični ruralni socijalno-ekološki sustavi (RSES-ovi), shvaćeni kao socijalni prostori neraskidivo povezani sa svojom prirodnom okolinom, a tijesno isprepletene i međuovisne su i ključne sastavnice ruralnog razvoja – ekonomska, socijalna i ekološka dimenzija. Kako bi se istražilo stanje hrvatskih ruralnih područja danas, kvaliteta života ruralnih stanovnika te njihovi kapaciteti prilagodbe i otpornosti na suvremene socijalne i ekološke izazove s kojima se suočavaju, uz objektivne pokazatelje istražena je i subjektivna dimenzija (socijalni, ljudski i kulturni kapital). Na taj način je dobiven uvid u percepciju života i rada u hrvatskim ruralnim područjima iz perspektive samih ruralnih stanovnika, koji najbolje znaju koje su prednosti i nedostaci ruralnog življenja, s kojim se izazovima i preprekama suočavaju i kako se s njima nose te kako oni vide razvojne perspektive i budućnost svojih ruralnih prostora i svoju ulogu u tome.

Ovakva su znanstvena sociološka istraživanja važna i potrebno ih je mnogo više u svrhu podastiranja najrecentnijih znanstvenih činjenica kao temelja izrade programa, politika i strategija ruralnog razvoja u RH, a kako bi se osiguralo učinkovitije vrednovanje postojećeg stanja i oblikovanje djelotvornijih modela za uspješniji ruralni razvoj. Nadamo se da će rezultati ovog projekta pomoći u razvoju programa ruralnog razvoja za poboljšanje kvalitete života i jačanje postojećih te razvijanje dodatnih kapaciteta otpornosti stanovnika hrvatskih ruralnih područja, uzimajući u obzir njihove potrebe i specifičnosti.

